

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

Дипломна робота
на здобуття першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
на тему:

**«Український «Пласт» у контексті
скаутських організацій слов'янських
народів початку ХХ ст.»**

студентки IV курсу, групи СОІз–
41

спеціальності 014.03 Середня
освіта

(Історія)

Букатюк Світлани Олексіївни

Керівник:

Єгрешій Олег Ігорович

кандидат історичних наук, доцент

Рецензент:

Сигидин Михайло Васильович

доцент

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Зародження пластових патріотичних організацій на території Галичини	9
Розділ 2. Програмові документи «Пласту» в контексті молодіжного руху української галицької молоді	29
Розділ 3. Форми та методи виховання пластунів.....	45
Висновки.....	64
Список використаних джерел.....	68
Додатки	74

ВСТУП

Історія Національної Скаутської Організації «Пласт» пройшла довгий і тернистий шлях. Пласт – це не лише забава для забави, не лише спорт, не лише військо і не лише школа. Це вкладене у розумну систему і зрозуміло подане до виконання молоддю мистецтво життя. Це мистецтво, яке вимагає від людини запалу, хисту і вміння – речей, що їх суспільство завжди шукає і знаходить серед молоді. «Пласт» – це улад самовиховання, і хто в «Пласті» не стає пластуном, доводить сам свою нездатність стати лицарем життя. «Пласт» - це не мистецтво для лінюхів, самолюбів і неуків, а лише для талановитих хлопців та дівчат із молодечим життям і вродженою інтелігентністю та зародками почуття краси і добра в душі. Тільки такі розуміють швидше почуттям, ніж розумом, у чому суть, ціль і краса «Пласту».

«Пласт» – це організація, яка плекає віру в Бога; яка формує в молоді почуття відповідальності за долю своєї громади і всієї України; яка допомагає українській молоді будувати дружні стосунки з молоддю інших держав; організація де молодь виховується методом самовиховання; організація яка плекає майбутніх провідників суспільства; яка плекає самодисципліну; яка пропагує здоровий спосіб життя; до якої молоді приємно належати, бо там цікаво.

Реальності сучасного життя, глибинне оновлення всієї людської життєдіяльності вимагають вироблення якісно нових методів, підходів та форм наукових досліджень.

Об'єктивний, критичний аналіз історичного минулого і сучасності необхідний з процесами ще більшого пробудження національної свідомості, історичної свідомості народу, його національно-культурного відродження.

Національне відродження відбувається в основному через виховання підростаючого покоління в національному дусі, чому кожна держава повинна всіляко сприяти, адже в «Декларації про державний суверенітет»

проголошується: «Україна забезпечує національно – культурне відродження українського народу, його історичної свідомості, традицій...» [18].

Одним з непересічних явищ у історії більшості слов'янських країн є заснування скаутських організацій, зокрема «Пласту». Сам факт, що така організація за свої роки існування не тільки, не втратила свого значення, а сьогодні набрала нової сили, викликає інтерес з боку дослідників. Мабуть, воістину вірні ідеї «Пласту», якщо вони такі довговічні. Саме в цьому **актуальність** пластової організації в наш час.

Робота з молоддю і зокрема її виховання завжди знаходились і знаходяться в полі зору суспільства. Бо не секрет, що основою майбутнього кожного народу є його молодь. Народ, що має багато хлопців і дівчат, які бажають гуртуватись і спільними силами працювати по свої змозі для свого народу, може бути спокійний за своє майбутнє. Згуртована у спільноту молодь, люди свідомі, оживленні любов'ю до свого народу, зможуть здобути для нього ім'я і значення серед народів світу. Саме таку молодь виховує «Пласт».

Варто відзначити що в своєму розумінні форм та методів виховної роботи «Пласт» увібрав у себе все найкраще з педагогічної спадщини людства. В цьому відношенні він піднявся вище від сучасних організацій молоді в слов'янських країнах, бо в своїй діяльності завжди опирався і опирається на виховання духовних цінностей. Це і привертає до себе увагу дослідників, педагогів, вихователів, всіх тих, кому не байдужа доля підростаючого покоління.

Хронологічні межі даної теми сягають: 1907 – 1939 рр. Нижня межа мотивується створенням організації «Пласт» у 1911 року. Разом із тим, автор усвідомлює, що враховуючи постановку теми вартує «взяти за основу» заснування скаутського руху британським воєначальником та першим скаутом

Робертом Бейден-Пауелом у 1907 р. Тому як верхня межа фігурує сама така дата.

Мета дослідження полягає в тому, що на основі наявних матеріалів та комплексного об'єктивного аналізу дослідити, що посприяло створенню НСОУ «Пласт» і його роль у вихованні молоді. Виходячи з мету вартує поставити такі **завдання**:

- розкрити зародження пластових патріотичних організацій на теренах Галичини;
- проаналізувати програмові документи «Пласту» в контексті молодіжного руху української галицької молоді;
- висвітлити особливості використання форм та методів пластунів у вихованні дітей.

Об'єктом дослідження виступає громадська організація «Пласт» контексті громадсько-політичних процесів Галичини зазначеної хронологічної пори.

Предметом даного питання виступає зародження пластових патріотичних організацій на території Галичини а також використання форм та методів виховання у роботі пластунів.

Аналіз джерел та літератури:

Заслуговує уваги те, що за останні роки з'явилося багато досліджень, публікацій інформативного характеру, в яких зроблено спробу, показати в окремих аспектах діяльність пластових організацій. Досить цікавою і захоплюючою працею, яка в певній мірі розкриває суть проблеми, є на думку автора, спеціальний посібник для українського пластового юнацтва, виданого в Нью-Йорку – Торонто 1969 року [12], укладником якого був засновник і перший лідер «Пласту» Олександр Тисовський. Ознайомившись з нею, можна чітко уявити собі що таке «Пласт» в повному розумінні цього слова: як він

виник, як в ньому проходила виховна робота, яка була покликана для патріотичного і всебічного виховання молоді. Однак у цій книзі чітко не простежується система виховної роботи серед пластунів.

Особливої уваги заслуговує видання Головної Пластової Булави «підручна книжечка пластуна і пластунки» [16], яка була однією з перших інформацій української діаспори за кордоном на Україні в період відродження «Пласту». В цій невеликій за обсягом книжечці вміщено все необхідне для члена організації, чи для того, хто хоче ним стати. Тут мова йде про те, хто такі пластуни, і що це за організація, як стати її членом, які є пластові проби, улади, що таке пластовий Обіт і як його розуміти, закон пластунів, пластова Присяга, короткий нарис історії «Пласту», бібліографічні дані про його засновників і багато іншої необхідної для пластунів та їх симпатиків інформації.

Не могла нас не зацікавити і праця скаут-майстра Юрія Старосольського «Велика гра (гутірка про ідею та методу пластування)» [6], видана в Мюнхені 1948 році. Автор намагався довести до нас високу ідею «Пласту» та способи її впровадження в життя своєрідними пластовими методами. В книзі підкреслюється простота пластового закону і, разом з тим, його геніальність. Показано своєрідність юнацької психології, вказуються способи спрямування невичерпної енергії молоді в правильне русло. Можна знайти поради тут для пластових вихованців.

Заслуговує відповідної уваги методичне дослідження Івана Фанова [18], пластуна – сеньйора, який у матеріалі подає суть організації та зупиняється на відповідному висвітленні змісту виховної роботи. Ця книжка видана у Канаді. Але в ній, слід підкреслити, не розкрито з достатньою повнотою методи організації виховання пластунів.

Суттєвою допомогою широкому колу читачів для глибшого пізнання історії українських молодіжних товариств «Пласт», «Сокіл», «Січ», «Луг» у

Східній Галичині та Західній Україні з 1894 до 1939 року є книжка Ігора Андрухів «Західноукраїнські молодіжні товариства «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг». В ній на основі широкого використання документальних джерел розкривається процес становлення і діяльності молодіжних товариств в умовах австрійського і польського панування. В монографії підкреслюється, що діяльність молодіжних товариств на всіх етапах визначалась прагненням до політичної і національної самостійності українського народу.

Непоганими, на наш погляд, є дорадянські видання українського скаутингу. Це насамперед «Український Пласт» [6], який видавався в 20-х роках в Станіславові, а також – «Молоде життя» [2], що виходило у Львові в 30-х роках. З них можна почерпнути багато матеріалу з історії Пласту.

Важливою джерельною базою являються протоколи пластових з'їздів, засідань, Ювілейних Міжкрайових пластових Зустрічей, протоколи таборів. Також цінним джерелом являються звіти пластових керівників КУПО.

Певний матеріал, який має пряме відношення до бакалаврської роботи міститься у періодиці. Слід відзначити журнал «Пластовий шлях» в якому друкуються статті не тільки по виховній діяльності, а й по історії організації.

Багато цікавих статей можна знайти в газетах «Поліття», «Світ молоді», «Західний кур'єр», автори такі як Б. Мисюга, Т. Сікачина, С. Корчинський та інші піднімають цікаві проблеми, які стосуються історії «Пласту», його діяльності і сьогодні.

Практичне значення бакалаврської роботи полягає в тому, щоб зібраний узагальнений матеріал може бути використаний учнями коледжів, гімназій, шкіл, ліцеїв, а також тими, хто цікавиться даною проблемою.

Необхідно наголосити, що по темі історії «Пласту» авторка на четвертому курсі писала курсову роботу, що дало можливість предметно зацікавитись даною проблематикою. А ще автор із великим захопленням спостерігає за здобутками «Пласту», і їй не байдужа історія і діяльність.

Структура бакалаврської роботи складається з вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків (усього 83 сторінок).

РОЗДІЛ 1. ЗАРОДЖЕННЯ ПЛАСТОВИХ ПАТРІОТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ

Особливістю історичного розвитку українського народу було його багатовікове поневолення та роз'єднаність території на якій він проживав, між різними державами-сусідами, що позначалося на політичному, соціально-економічному та культурному становищі.

Об'єктивні передумови виникнення «Пласту» в Західній Україні та Східній Галичині можна розділити на соціально-економічні, політичні та ідеологічні. Зупинимось спочатку на соціально-економічних. В другій половині XIV століття землі колись могутнього Галицько-Волинського князівства були загарбані Польською державою, а після її насильного поділу між Росією і Австрією в 1772 році переходять під владу Австрійської імперії.

Східно-галицькі землі були штучно об'єднані з південними польськими землями у так зване «Королівство Галиції і Лодомерії». У східно-галицьких землях було створено три воєводства: Львівське, Станіславське і Тернопільське. Так, Східна Галичина, де проживало в основному українське населення, була насильно приєднана до держави, яка була чужа українському народові усією своєю історією та культурою. Становище українських галичан у складі Австрійської монархії було важким і безправним.

Уся економічна політика Австрійського уряду була спрямована на збереження кріпосницьких порядків та перетворення Східної Галичини в сировинний придаток імперії. Не настало полегшення для селян і після скасування панщини в Галичині весною 1848 року. Хоч селянин і став вільним, та у поміщиків залишилось більше половини земельних угідь, лісів, пасовищ, за користування якими селяни змушені були відробляти повинності або платили гроші. В Галичині були ті ж нужденні хати, та ж убога їжа, той же бідний одяг, одним словом, все те, як було до 1848 року. Особливою бідною для

селян було безземелля і низька рентабельність господарств. Такий стан справ зберігався і на кінець XIX ст.

Низька рентабельність селянських господарств була зумовлена рядом причин. Перш за все, відсутністю сільськогосподарської техніки, яка була надто дорогою для простих селян, відсталою технологією обробітку землі та відсутністю селянської роботи. В Східній Галичині переважала ще трипільна система. Важким тягарем для селян були податки, які збирали до 60 % усього прибутку. Не маючи змоги їх вчасно сплатити, селяни змушені були залазити в борги або продавати землю і шукати кращої долі за межами Галичини та за кордоном.

Еміграція також негативно позначилася на стані сільського господарства, так як від'їжджали в основному не безземельні селяни, а саме малоземельні, що вело до зменшення кваліфікованої робочої сили на селі і росту культурних господарств. Безземелля було основною бідною українських галичан і на початок XX ст. у Східній Галичині було 278991 селянських господарств, які мали у своєму володінні до 2 га. Землі (42,7%). Безперечно, що такі карликові господарства відставали технічно і не могли принести матеріального достатку ні їх власникам, ні краю в цілому [3, с. 8]. Навіть і те, що селяни заробляли та продавали, щоб розплатитися з податками, не залишалося в краї, а вивозилося в західні провінції Австрійської імперії, як для споживання, так і для виробництва товарів, які потім поверталися назад, в десятки раз дорожчими, ніж купувалась сировина у селян.

Не кращий стан був і в промисловості. Низька заробітна плата і високі ціни на готові промислові, продовольчі товари приводили до низького прожиткового рівня населення Східної Галичини. Населення Галичини споживало тільки половину того, що припадало на долю населення розвинутих провінцій Австрійської імперії. Це було й закономірно й тому, що в Східній Галичині переважала кустарна промисловість, яка не могла конкурувати із фабрично – заводською промисловістю західних провінцій.

Українці переважно були мельниками, боднарями, ткачами. Східну Галичину наводнював наземний капітал, якому належало майже дві третини нафтових та соляних копалин.

Нестатки серед промислових робітників теж змушували їх шукати кращих заробітків, як в інших державах Європи, зокрема у Франції та Німеччині, так і подавались за океан. Протягом 1890 – 1900 років з Галичини емігрувало 133 610 чоловік, - а з 1900 по 1910 рр. 254 тис. українців. І знову ж таки переважно від'їжджало кваліфіковане населення [4, с. 35].

Частина національно-свідомої інтелігенції розуміла, що без кардинальних змін в економічному житті краю їм загрожує становище безправних рабів, що неминуче приведе до повної асиміляції української нації, тому свої надії на покращення становища вони покладали на українську молодь, добиваючись від уряду збільшення кількості українських шкіл, відкриття українського університету, фахових шкіл, організації молодіжних товариств, де мали бути створені всі необхідні умови для навчання і виховання в національному дусі.

Отже, поява на початку 90-х років XIX ст. перших українських молодіжних організацій була зумовлена важким соціально-економічним становищем населення Східної Галичини в умовах австрійського поневолення та прагненнями зберегти українську націю. Важке соціально-економічне становище населення Східної Галичини доповнювалося і його безправним політичним становищем.

Револьюційні події 1848–1849 років в Австрійській імперії пробудили народні маси Галичини до активної боротьби за свої права. Уже у травні 1848 року представники світської інтелігенції та духовенства створили першу українську політичну організацію – Головну Руську Раду, яка стала офіційним представником українського населення у зносинах з австрійським урядом протягом 1848–1851 років.

Свою діяльність Головна Руська Рада зосередила у двох напрямках: політичному – автономія Східної Галичини і культурно – національному – створення українських шкіл, відродження української культури тощо.

Уже протягом травня-червня 1848 року майже по всіх селах і містах були створені Ради на зразок Головної Руської Ради. В окремих містах йшло формування національної гвардії для захисту завоювань конституції. Проводилась активна робота до виборів депутатів в австрійський парламент. На перших виборах до австрійського парламенту, які відбулися 30 червня 1848 року, українці здобули 28 мандатів із 96 округів Східної Галичини. Серед українських послів були представники духовенства, світські чиновники і більше половини, селяни, окремі з яких не вміли ні читати, ні писати. Тому діяльність цієї першої української фракції в австрійському парламенті була малоефективною. І все-таки завдяки таким послам, як Іван Капушак, Григорій Шашкевич, Степан Качала, Григорій Яхимович, проблеми населення Східної Галичини були донесені до австрійського уряду. Так, член конституційної комісії, голова української депутатської фракції, єпископ Григорій Яхимович настоював на необхідності створення в Галичині двох автономних провінцій з автономними урядами і намісництвом: східної (української) з центром у Львові і західної (польської) з центром у Кракові. Та пропозицію Г.Яхимовича конституційна комісія не прийняла до уваги. Прийнята конституція забороняла поділ Галичини, а 7 березня 1849 року цісар розпустив парламент. Так, перша спроба українців досягнути парламентським шляхом політичної автономії – залишалась провідною в подальшому політичному житті Східної Галичини аж до листопада 1918 року.

В галузі культурно-національного життя велике значення мав «Собор руських учених», який відбувався у жовтні 1848 року. Учасники Собору були одностайні в тому, що тільки через освіту українська нація зможе колись досягнути своїх громадянських прав. Активну просвітницьку роботу ведуть серед населення такі науково-просвітницькі заклади як: Галицько-Руська

Матиця, Ставропігійський Інститут, народний Дім. Виходить перша українська газета «Зоря Галицька», та внутрішня нестабільність і постійні конфлікти давали можливість австрійському уряду проводити свою політику щодо культурно-освітнього життя краю. Уряд дбав про освіту і культуру для національних меншин лише в тій мірі, в якій це відповідало інтересам імперії. Народна школа, за урядовими і крайовими законами, повинна була розвивати здібності молоді в тому, щоб навчитись писати, читати, рахувати і мати загальні поняття прав і обов'язків по відношенню до держави і релігії. Навчання хоч і було примусовим від 7 до 12 років, однак не скрізь були школи. За даними статистики, на 1892-93 роки навчальний рік у 2384 сільських громадах не було шкіл. Із наявних 4047 народних шкіл у 383 не проводилось заняття через відсутність вчителів. Тільки 26% учнів після закінчення народної школи продовжували навчання в середніх закладах [3, с. 12].

Із 29 середніх навчальних закладів (гімназій) тільки дві були українські у Перемишлі та Львові. В чотирьох реальних училищах із 1553 учнів тільки 7% були діти української національності. Що стосується вищих навчальних закладів, то у Львівському університеті навчалось 34% українців (переважно на богословському факультеті), а у Львівському політехнічному університеті із 169 студентів українців було 7% [3, с. 13].

Наслідком такої 120-річної «просвітительської» місії Австрійської імперії в Галичині були 3765702 чоловіка неграмотних, що становило 74% від загальної кількості населення. У 25 повітах Східної Галичини не писемність становила більше 80%. Масова неграмотність позначалася і на моральній поведінці населення. За даними статистики, Сх. Галичина давала щорічно 19-22% всіх злочинів, які мали місце у Австрійській імперії в 90-х роках ХІХ ст. Найбільш поширеними злочинами були: пияцтво, бродяжництво, проституція, нищення чужої власності, навмисні тілесні пошкодження, посягання на честь і гідність людини, образи службових осіб [5].

Моральний занепад серед населення загрожував перерости в загальну трагедію. Атмосфера національного занепаду і відсутності міцних зв'язків між старшим поколінням і молоддю приводить до того, що молодь, яка не задоволена своїм становищем, потрапляє під вплив всякого роду політичних демагогів. В Галичині цим скористались різні політичні партії, а їхні «ідеї», вкладені в молоді голови, завдали значної шкоди в справі консолідації української нації.

Таким чином, політичне безправ'я і моральний занепад вимагали негайних заходів по відродженню духовних сил народу, його самосвідомості, відновлення ідеалів, утвердження в ньому моральної і вільної особистості, що має право на самостійний розвиток, а значить і свою державу. Успіх цієї роботи і від того, як буде вихована молодь.

Виходячи з цих позицій, початок організованого молодіжного руху в Сх. Галичині поклало молодіжне товариство «Сокіл», організаційний збір якого відбувся 11 лютого 1894 року у Львові. В травні 1900 року на Снятинщині виникає українське молодіжне товариство «Січ», яке було близьким за завданнями і формами роботи до «Соколів».

А у 1911 році у Львові виникає українська молодіжна організація «Пласт». Основною передумовою виникнення скаутського руху на українських землях була поява скаутінгу в Англії. Цей рух був започаткований Бейденом-Пауелом. А починалося все так: Одного чудового літнього дня 1907 р. на англійському острові Бравис, що в графстві Орест, сталася цілком рядова і непримітна, здавалось би, подія. Проте, вже у зовсім невеликому часі виявилось, що вона започаткувала явище, яке глибоко вплинуло на розвиток людської спільноти. Саме в цей день і на цьому далекому від людського допитливого ока клаптику землі метушилась велика, але вкрай різношерста і дивна для споглядання юрба юнаків. Без великого напруження уяви вгадувалося цього екзотичного, як на існуючі суспільні мірки, товариства входили маленькі жебраки, ремісничі учні, діти міщан і, що найшвидше,

нащадки лордів. Виконуючи команди стрункого із військовою виправкою чоловіка, вони розставляли велике шатро. А потім поділилися на чотири загони, кожен з яких отримав кольорову відзначку у вигляді кольорових стрічок і день за днем у напруженому темпі вправлявся в руханці, теренових іграх, робив походи в глибину лісу, будував плоти і здійснював водні мандрівки...

Що звело цих таких різних дітей до спільного гурту? Яку роль поміж ними виконує цей не молодий вже військовик? Що за забаву вони проводять в цьому безлюдному місці? Чому? Відповідь на ці запитання одна – так починав свою діяльність перший в світовій історії скаутський табір. Саме так було започатковано скаутінг – рух молоді, що без перебільшення, охопив весь світ. Оті 22 юнаки з різних суспільних прошарків – це перші скаути. А молодим військовиком був перший в історії скаутінгу скаут – майстер і його засновник генерал британської армії Бейден Пауел, пізніше широко знаний поміж скаутів всього світу як Бі-Пі [11].

Отож засновником скаутінгу став англієць Бейден Пауел. Саме реалізація його ідей ось майже вже на сотню років заповонила романтикою пригод і розвідництва («скаут» в перекладі з англійської – «розвідник», «шукач пригод») серця мільйонів юнаків, дітей та дорослих прихильників скатування. Адже з маленького острівця Бравис скаутський рух охопив на сьогоднішній день весь світ і до нього входять понад 25 млн. скаутів з майже 170 національних скаутських організацій. Саме завдяки існуванню скаутінгу десятки найбільших держав світу виховали в його рядах майбутніх президентів, генералів, сенаторів та інших поважних людей суспільства.

І уже паралельно з початком практичної реалізації своїх намірів Бейден Пауел пише і видає у 1908 році книгу «Пластування для хлопців» («Scouting for boys»). Саме вона містить основи скатування, себто правила тої «Великої гри». Бейден Пауел в своїй книзі перш за все подає ті риси і навички, набути яких повинен прагнути кожен, хто хоче стати пластуном. До них

належать: 1) життя серед природи; 2) лісівництво; 3) лицарство; 4) рятування життя; 5) витривалість; 6) любов до своєї батьківщини.

Скаути мали свій закон, який нагадує Лицарський Кодекс. Він звучав так:

1) Честі скаута треба довіряти.

2) Скаут вірний Королеві, своїй Батьківщині, своїм скаутським провідникам, своїм батькам, своїм службовцям і своїм підлеглим.

3) Скаут – приятель усіх і брат кожного іншого скаута без різниці його класовій приналежності.

4) Обов'язок скаута – бути корисним і допомагати іншим.

5) Скаут лицарський.

6) Скаут слухняний без застереження наказам своїх батьків гурткового чи скаут майстра.

7) Скаут – приятель тварин.

8) Скаут посміхається серед всіх труднощів і не нарікає на них.

9) Скаут ощадний.

10) Скаут чистий у думці, слові і ділі.

В подальшому, коли скаутинг набув світового поширення, всі скаутські організації безумовно дотримувалися того, що ці пункти Скаутського Закону повинні бути присутніми в Національному Скаутському Законі. Вони могли доповнюватися, конкретизуватися тощо, але не відкидатися. Лягли вони і в основу Пластового Закону на українських землях.

Для скаутів відзнакою була біла трилиста лілея, що вказувала на правильну дорогу – все в гору, до нових висот самовдосконалення і до нових звершень.

Мали скаути і свою розроблену форму однострою. Однострій був зручний, практичний і захищав від усякої непогоди. Оскільки кожен скаут мав однострій, то це зобов'язувало його і до відповідного поведження, що мало характер військового. При зустрічі він вітався піднесенням трьох пальців правої руки до свого капелюха, що теж нагадувало про три пункти Скаутської Присяги. Відмінно вітаються пластуни, при потиску руки вони стискають один одному ліву руку. Ще більшої романтики військового та дисциплінованості кожному скауту надавала організаційна структура. Вона була побудована на гуртковій системі. Існували гуртки лідерами яких були гурткові. Гуртки в свою чергу об'єднувалися в більші організаційні одиниці – курені. Органом, що покликаний ними управляти, була Рада Гурткових, до якої входив скаут майстер і гурткові.

Фактично поданий перелік становить оглядовий зміст книги Бейдна – Пауела, дає уявлення про те, який ідеал виховання «Пласту» та шляхи його досягнення бачив перед собою Бі-Пі, започатковуючи «Велику гру». Володіючи хистом художника, він особисто проілюстрував книгу 200-ми малюнками.

Якщо коротко підсумувати, то скаутська система виховання має за мету сприяти всебічному розвитку молоді, формувати з неї відповідальних громадян своєї національної спільноти та членів місцевої і міжнародної спільноти. Вона базується на таких трьох обширних принципах: «Обов'язок перед Богом», «Обов'язок перед іншими», «Обов'язок перед собою» [7].

У відповідності до поставлених завдань та характеру роботи, які виходили із того становища, в якому перебувала держава чи нація, скаутські організації можна умовно поділити на чотири групи:

1. Американський скаут – (індіанізм), характерний для США, країн Латинської Америки, Голландії, Люксембургу. Вбачав свою мету у розвитку фізичних і духовних сил через спілкування з природою.

2. Англійський скаут – характерний для переважної більшості країн. Вбачав головну мету в діяльності у вихованні всесторонньо розвинутого, свідомого патріота своєї держави, не вдаючись у надмірну мілітаризацію чи пацифічний рух.

3. Мілітарний скаут – характерний був для Німеччини, Польщі і вбачав основну мету діяльності у вихованні сильного, послухного воїна.

4. Національно – мілітарний скаут – характерний був для націй, які терпіли колоніальне поневолення і ставили за мету виховання свідомого патріота – воїна, готового до важких випробувань у боротьбі за свободу нації [10].

Саме національно – мілітарний скаут був характерний для Галичини і назвався він «Пластом». Чому саме таку назву вибрала собі ця організація, пояснює історія. Так звався особовий склад піхотних підрозділів Чорноморського, а пізніше – Кубанського козацтва, які після ліквідації Запорізької Січі подалися на Кубань і в Кубанському козацькому війську виконували роль розвідників. Варто відзначити що пластунами називалися непосидючі, винахідливі розвідники, вартові – козаки, що висилалися завжди попереду вартової лінії і організовували в очеретах і плавнях засідки.

До пластунів вибиралися кращі стрільці, люди цікаві, здібні і витривалі. Звідси захопленість галицької молоді козацьким героїзмом, звідси і пішла назва. Особливістю «Пласту» було те, що на відміну від «Січі» і «Соколу», які працювали переважно із зрілою молоддю, «Пласт» починав формувати власні і національні риси характеру з дошкільного і шкільного віку. Це було дуже важливо, так як австрійська, а згодом і польська школи вже в дитячому віці отруювали дитячі душі чужою мовою, історією, культурою. Тому «Пласт» проводив свою навчально-виховну роботу виключно поза школою. «Тільки цілковите відмежування «Пласту» від школи може щойно

виявити правдиву практичну вартість «Пласту» і принести наглядні, тривкі успіхи», наголошувалось в циркулярі Верховної Пластової Ради [3, с.47].

Це було особливо важливо в період польської окупації західноукраїнських земель, так як в австрійський період діяльності «Пласту» був дуже короткий – всього півтора року. В кінці 1923 року міністр освіти Польщі Гломбінський запропонував уряду план поступової ліквідації українських шкіл, який передбачав: 1. Навчання польської мови, як обов'язкового предмету, з третього класу народної школи. 2. Польська мова, історія та географія повинна викладатись тільки вчителями – поляками і на польській мові. 3. Директорами шкіл повинні бути тільки поляки. 4. Всі українські приватні школи позбавляються прав давати атестат зрілості. Тому в умовах польської окупації «Пласт» стає тією »шкільною державою», яка виховувала національний дух і фізичну силу для боротьби за національні права.

Пластовий рух в Галичині був започаткований сином Івана Франка Петром Франком та Іваном Смолою. Обидва в той час були студентами Львівських вузів. Вони почали організовувати перші пластові гуртки української молоді у 1911 році на базі гімназії №1 (зараз це СШ № 1). Більшого розмаху цей рух набув уже через рік.

Збагатив методично і надав цьому руху організаційної сили професор Львівської Академічної гімназії Олександр Тисовський. Саме він 12 квітня 1912 р. організував з учнів гімназії скаутський гурток, який став називатися «Пласт», що згодом переріс у масову організацію. Тому цей день вважається народженням «Пласту». Цього ж дня «Дрот» (псевдонім Тисовського) склав першу пластову присягу разом з членами створеного гуртка. Ось як вона звучить дослівно: «Присягаю своєю честю, що робитиму все, що в моїй силі, щоб: бути вірним Богові і Україні, допомагати іншим, жити за пластовим законом і слухатися пластового проводу» [14]. У цій присязі містяться всі пластові зобов'язання зібрані у трьох точках. Їх звать «Трьома головними

обов'язками пластуна», що як три дороговкази мають стояти в пам'яті, просвічувати пластовий шлях у щоденному житті [21].

Олександр Тисовський (псевдо «Дрот») по праву вважається основоположником українського «Пласту», тому що саме він разом зі своїми соратниками поширював ідею українського скаутінгу серед молоді, підбирав виховні кадри та зумів організувати перший пластовий гурток, для чого прийшлося покласти немало зусиль. Дещо з біографії основоположника «Пласту» та першого його патрона. Народився О.Тисовський 9 серпня 1886 року в селі Бикові в Галичині. Доктор біологічних наук, учитель природознавства в Академічній Гімназії у Львові (1920–1924 рр.), дійсний член НТШ, професор Українського Державного Університету ім. Івана Франка (1939–1941рр.) [16, с. 53].

Життя «Дрота», як і тисячі представників тисячі інтелігенції, склалося так, що з 1944 року він змушений був емігрувати до Австрії. Помер у Відні 29 березні 1969 року. Тисовський був автором багатьох видань, в тому числі книжечки «Пласт», яка вийшла з друку в 1913 році та підручника «Життя в Пласті», який вважається досить солідною роботою по виховній роботі та історії «Пласту». Підручник «Життя в Пласті» витримав три видання (1921, 1961, 1969 рр.). Той гурток, що складався з учнів першої Академічної гімназії, став властивим зародком українського «Пласту». Також слід розповісти про інших засновників «Пласту» це – Івана Чмолу та Петра Франка.

Іван Чмола (псевдо «Чмоль») народився 6 березня 1892 року в солотвині Богородчанського повіту. З 1911 року організовує пластові гуртки у Львові, з якими проводить військові справи. Засновник та зв'язковий XVII куреня юнаків імені Драгоманова у Яворові. Чмола вважається найвизначнішим скаут майстром «Пласту» в ділянках таборів та вишколів, зокрема як перший і постійний комендант таборів на Соколі у Карпатах на протязі 1922–1930 років. Курінний I куреня УПС імені О. Тисовського та комендант першого табору пластунів – сенсорів у Підлютому. Під час Першої

світової війни Чмола Іван – чотар легіону УСС, де зарекомендував себе серед стрільців як сміливий командир. Але в 1915 р. під час боїв з росіянами потрапив до російського полону, звідки повернувся аж в 1917 р., коли по всій російській імперії прокотилася хвиля революції. Після повернення з полону Іван Чмола знову йде служити в УСС та займає посади спочатку командира куреня, потім командира полку. Брав участь у Визвольних змаганнях України на посаді полковника УНР. Після війни І.Чмола вчителював – викладав історію, географію та тіловиховання в Яворові, в гімназії, знову займався організацією пластових гуртків. Велика його роль і в поживленні пластового руху і в 1920-х роках. Та обставини склались так, що в 1930 р. його арештували і посадили до тюрми за анти польську діяльність. Після повернення з тюрми І. Чмола відновив педагогічну діяльність, але в 1941 р. потрапив до тюрми НКВД, де й загинув [15].

Петро Франко, син Івана Франка, народився 21 червня 1890 року в селі Нагуєвичі Дрогобицького повіту. З 1911 року організовує пластові гуртки у Львові та проводить з ними спортивно-військові заняття. П.Франко якраз і є автором тих статей по міжнародному скаутському рухові, що дали перший поштовх до створення українського скаутизму. В 1913 році він видав книжечку «Пластові ігри та забави», яка служила першим виховникам «Пласту» як методичні рекомендації для проведення виховної роботи.

Упродовж 1911–1914 рр. П.Франко вчителював тіловиховання у Львівській гімназії, де і організовує пластовий гурток. Але війна відриває його від педагогічної діяльності. П.Франко вступає в легіон УСС. Упродовж 1918–1920 рр. він служив на посаді сотника та референта літунства у Навчальній команді УПА. Після війни – вчитель у Коломийській гімназії, але в 1935 р. емігрує до СРСР. Упродовж 1931–1939 рр. Петро в Харкові працював старшим науковим співробітником у науково-дослідному інституті прикладної хімії, де проявив себе як талановитий науковець, стає автором 36 зареєстрованих винаходів. У 1936 р. П.Франко повернувся до Галичини. З 1939 році працював

деканом товарознавчого факультету Українського державного інституту радянської торгівлі у Львові. 1940 році П.Франко був вибраний депутатом до Верховної Ради УРСР [26].

Петро Франко був у товариських стосунках з Іваном Чмолою, вони були колегами по педагогічній діяльності. Навіть доля в них обох дещо схожа, та однаково трагічно закінчується. Сталінські репресії не минули і Петра Франка, цього відомого діяча в галузі найки, політики, педагогіки, а також відомого своїй Батьківщині воїна. Літом 1941 р. Петро Франко загинув від рук енкаведистів.

Тим часом, 6-8 квітня 1913 р. у Львові відбувся перший з'їзд пластових керівників. Тут були представники від 16 організацій. На з'їзді було створено Організаційний Пластовий Комітет, а також організовується перший мандрівний табір «Пласт» під керівництвом Івана Чмоли.

Тим не менш, «Пласт» швидше набирає сили і в 1914 р. відбуваються перші змагання та участю «Пласту» в Ювілейному січово-сокільському здвизі у Львові. Цей здвиг відбувався напередодні Першої світової війни і являється великою маніфестацією свідомості Галичини і волі до повної свободи українського народу. Та не довго міг «Пласт» спокійно розвиватись. Українські землі Галичини, Буковини і Закарпаття, які були частиною Австро-Угорщини, яка вступила у Першу світову війну. Була надія, що в розвитку воєнних подій буде нагода творити вільну українську державу [32].

Під час Першої світової війни Головній Українській Раді пощастило створити при австрійському війську окремий легіон Українських Січових Стрільців (УСС). Тож багато пластунів, яким дозволяв вік, пішло служити в цю національну одиницю війська, воювали на фронтах війни та приймали активну участь у Визвольних Змаганнях України в період 1917–1921 рр. Прикладом для пластунів послужили самі організатори «Пласту», зокрема Тисовський, який став офіцером УСС. Співзасновник «Пласту» Петро Франко,

який був сотником та шефом літунства УГА, та співзасновник «Пласту» Іван Чмола, який був полковником у Корпусі Січових Стрільців, пластунка Олена Степанівна, яка в ранзі хорунжого була відзначена за бої на горі Маківці – відомі, напевно, всім пластунам та людям, які займаються цими проблемами. Але і є пластуни, які залишилися ніби невідомими, хоча і в них перед легіоном були великі заслуги. Це такі люди, як наприклад, старшина Роман Сушко – також один із співзасновників «Пласту», стрільці Іван Агульський, Софія Галечко.

Мало кому відомо те, що полковник Дмитро Вітовський, який був командиром Листопадового зриву у Львові, організатором УГА та Державним Секретарем ЗУНР – перед війною був вихованцем пластового гуртка в Станиславові, у 1914 р. повів цей гурток у ряди УСС. Крім цих історичних постатей в УГА від 1918 р. було багато пластунів, навіть окремі пластові старшини, як у Стрию [12].

Як же проходила виховна робота в самому «Пласті» під час Великої війни? Воєнні дії значно пригальмували виховну роботу в Галичині, вже в 1915 р., коли лінія фронту просунулась на Схід, заново оживають пластові осередки, в яких ґрунтується ідейна, національно – свідомо молодь. Поряд з юнатськими постають і дівчачі пластові відділи.

Приходить світлий момент створення незалежної України на території колишньої Російської імперії. Ці події прокотились сильним відлунням і по Галичині. Пластуни беруть масову участь у святкуваннях і походах, що відбуваються з цього приводу. «Пласт» поширюється, поживляє виховну роботу, готує молодь до державного будівництва в Галичині, тому, що і тут появилася надія на створення своєї держави на уламках Австрійської імперії.

У 1920–1921 рр. починається новий період розвитку «Пласту», для якого характерне особливо бурхливе піднесення виховної роботи, хоча в цей період «Пласту» приходиться переходити на нелегальне становище

товариства і працювати як секція визнаного владою «Українсько товариства Охорони Дітей та Опіки над Молоддю».

Після занепаду Української Держави, «Пласт» відновлює свою діяльність, спершу в Західній Україні, а згодом серед української еміграції молоді в країнах Західної Європи. Пожвавлюється пластовий рух зокрема і в Дрогобичі. Для того, щоб зрозуміти дух того часу треба детальніше зупинитись на становленні тут «Пласту». Пластове життя в Дрогобичі набуває сили в середині 20-х років. Спробуймо коротко проаналізувати розвиток пластового руху у цьому галицькому містечку.

Багато перешкод прийшлося побороти дрогобицьким пластунам на початку 1920-х р., поки їхній полк не став на тверде підґрунтя. На той час Дрогобич був затятий у своїх поглядах, а його суспільність противилася всьому, що не приносило матеріальної вигоди. Не дивлячись на це «Пласт» уже глибоко запустив коріння у цьому місті. Відтоді пластуни стали звичайним явищем у місті, а місцеві жителі перестали вважати їх за «комедіантів». Міщанство стало запрошувати їх до Божого Гробу як почесну варту. Пластуни стали символом найліпших учнів у гімназії. Полкова Команда «Пласту» стала випускати газету. Кожний із членів Команди заступає інструктором в якомусь одному гуртку і помагає в діловодстві провідникові. В полку засновувалися гуртки, які вправляли пластунів у різних формах практичного знання. В гімназії пластуни організували крамницю, отже якщо перешкоди ще іноді трапляються, але їх все менше і пластуни вже не терплять перепон, діють набагато сміливіше [26].

Можна сказати, що після тривалих труднощів дрогобицький «Пласт» твердо став на ноги та завоював собі в місті сильний авторитет. Можна уявити собі розміри пластового руху на західноукраїнських землях, коли відомо, на Верховному Пластовому з'їзді 1924 р., були представники від двадцяти дев'яти полків «Пласту». До речі, цей з'їзд обрав Верховну Пластову Раду на

чолі з О. Тисовським – «Дротом» і Верховну Пластову Команду на чолі з Северином Левицьким – «Сірим Левом».

Такий швидкий розвиток «Пласту» звісно що був не до вподоби польським урядовцям. Новостворені пластові гуртки повинні були реєструватися у воєводському управлінні і просити дозволу у повітової поліції на проведення будь-якого заходу. Часто поліція в цілях профілактики проводила обшуки у пластових домівках, конфісковувала літературу, арештовувала активних її членів. Так, 26 січня 1922 р. поліція провела обшук у пластовій домівці в Косові і конфіскувала пластову бібліотеку і печатку [12].

29 квітня 1932 року був арештований керівник цього пластового гуртка М. Горбовий, який відбув 8-ми недільне ув'язнення [23]. 6 квітня 1924 року під час проведення пластового з'їзду у Львові до залу, де проходив з'їзд, зайшла безцеремонно поліція і була присутня аж до його закінчення. 16 жовтня того ж року дирекція державної гімназії у Бережанах заборонила учням належати до «Пласту», а в Станиславові поліція заарештувала 16 пластунів, які на чайному вечорі заспівали заборонену пісню.

Та не зважаючи на тиск і перешкоди з боку польської місцевої адміністрації, «Пласт» знаходив своїх прихильників і його кількість членів росла з року в рік. Якщо на кінець 1927 року їх уже нараховувалось 138, які об'єднували біля 30 тисяч пластунів. Саме в цей час Верховна Пластова Команда під проводом «Сірого Лева» пожвавлює діяльність «Пласту». Організовано перший інструкторський табір у Кам'янці, та першу обласну зустріч на Писаному Каменю біля Косова.

Активну підтримку отримала пластова ідея від українського студентства, які на Конгресі українського студентства у Празі (20 червня – 7 липня 1922 р.) прийняли резолюцію, в якій говорилось, що «конгрес визнає пластовий рух (скаутінг) який заслуговує на найпильнішу увагу і студіювання з боку українського юнацтва, а зокрема студентства і домагається

якнайбільшої підтримки з боку академічної молоді, перебуваючи як в краю, так і за кордоном [42, с. 8]. Багато студентів після цього конгресу влились в пластову організацію вихованцями та інструкторами, чим посилили виховний потенціал організації.

Табори, крізь які щорічно проходило сотні молодих людей, давали учасникам вишкіл та незабутні хвилини в пластовому дружньому середовищі, що сильно єднає пластунів між собою. Вони стали місцем чисельних зборів, зустрічей, конференцій, часто були початковим або кінцевим пунктом пластових мандрівок. Тому зрозуміло, яке велике значення для виховної роботи мало заснування пластових таборів.

Велику роботу проводив і улад старших пластунів (УСП), який був створений у 1924 році старшими пластунами, які прагнули продовжувати діяльність серед молоді. УСП був ініціатором створення водних таборів на Дністрі, проводив мандрівки на Волинь і Полісся, поглиблював у пластунів працездатність та вміння зарадити собі у природних умовах, а також – знання з географії та етнографії українських земель [21, с. 5].

1930 р. постає Улад Пластового Сеньйорату, що також ставить собі за мету поживити виховну роботу в «Пласті». Всі ці факти свідчать про те, що виховна робота в «Пласті» проводилась дуже завзято, та про те, що популярність українського скаутингу зростала. Коли 1930 р. «Пласт» охопив значну кількість середньо шкільної і ремісничої молоді та мав успіх в організуванні сільського пластового юнацтва, а в Карпатах і скрізь по Західних землях відбувалися численні постійні і мандрівні табори, польська влада вирішила його остаточно розв'язати. Сталося зокрема відбулося 26 вересня 1930 р. Почалися обшуки у пластових домівках та помешканнях пластунів, відбувалася конфіскація майна, бібліотек та архівів. Було, зокрема, арештовано багато старших пластунів. 26 вересня того року Львівське староство прийняло ухвалу про: «Розв'язання Українського Пластового Уладу» і його керівних органів. В ухвалі говорилось:

Тим часом «Львівське міське староство 26 вересня 1930 р. ліквідувало організацію «Пласт» і Головне Управління Пластового Уладу, так як акції відділу «Пласт» мали виразний антипольський характер, і зобов'язало Головний Відділ Українського Краєвого Товариства охорони дітей і опіки молоді протягом 14-ти днів розв'язати (*ліквідувати* – С. Б.) всі відділи «Пласту» [3].

На основі цієї ухвали «Головний Відділ Краєвого Товариства охорони дітей і опіки молоді» 1 жовтня звернувся до всіх пластових осередків з вимогою:

а) припинити негайно всяку діяльність пластових секцій, куренів і гуртків, які стояли під опікою філій, кружків або осіб довіри Товариства;

б) описати все майно, яке має на даний час «Пласт» і передати у Головний Відділ Краєвого Товариства;

в) зберегти майно до дальших вказівок Головного Відділу [3].

Як бачимо, організаційна мережа «Пласту» була знищена, майно в більшості конфісковано, багато провідників арештовано. Тому пластовий провід шукає нових форм роботи. Негайно були прийняті заходи щодо випуску журналів для молоді і організації літніх таборів під назвою «Українського гігієнічного товариства», туристичного товариства «Плай», тощо.

Хоч легальна діяльність «Пласту» була заборонена, окремі гуртки продовжували діяти нелегально на свій страх і ризик. Наприклад, старші пластуни Станіславського куреня «Довбушівці» продовжували свою діяльність в товаристві туристичному «Чорногора», яке займалось «вихованням, будовою характеру людини на тлі фізичних вправ». Пластові гуртки дівчат діяли при філіях «Союзу Українок» [14].

Тим часом, 1931 р. було створено Союз Українських Пластунів – емігрантів (СУПЕ), який при допомозі пластунів з Карпатської України бере участь у скаутських «Джемборі», де збираються скаути з усього світу та намагаються здобути для українського «Пласту» визнання серед всіх скаутських організацій. В час творення Карпатської України члени СУПЕ і пластуни Закарпаття відіграли значну роль в створенні «Організації Народної Оборони», а також славної Карпатської Січі.

Між тим, 1939 р. «вибухнула» Друга світова війна і «Пласт» спробував відновити легальну діяльність в Україні, але німецька окупаційна влада не дозволила це здійснити і пластуни змушені були продовжувати нелегальну діяльність. Та на цьому «Пласт» не припинив своє існування. Він перейшов у підпілля, а потім продовжував свою діяльність за кордоном, щоб через п'ятдесят років з новою силою постати у незалежній Україні.

Таким чином, з моменту виникнення молодіжної організації «Пласт» його керівниками було проведено значну роботу по цілому ряду питань – визначення головної мети, завдань, законів, структури, які відіграли важливу роль в національно-духовному вихованні дітей та молоді. Як показало майбутнє, «Пласт» утвердився у Галичині як потужна громадська та військова організація, яка впродовж кількох десятиліть була на провідних позиціях в краї, формувала високий рівень патріотизму, любові до України.

РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМОВІ ДОКУМЕНТИ «ПЛАСТУ» В КОНТЕКСТІ МОЛОДІЖНОГО РУХУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Для того, щоб глибше зрозуміти характер українського «Скаутингу», щоб вникнути у суть виховної роботи, яка проводиться в «Пласті», нам насамперед необхідно проникнутися метою, завданнями та законами пластунів, проаналізувати програмові документи цієї організації. Зокрема, це пластова Присяга, Статут, Три головні обов'язки пластуна, пластовий Гімн, пластовий Обіт. Не менш важливе і таке питання як структура «Пласту», що дає можливість зрозуміти механізм виховних дій в організації. Розглянувши і виявивши ці питання в даному розділі, ми зрозуміємо, чому «скаутизм» в цілому та «Пласт» зокрема такі високо результатні організації, чому їх визнає та одобряє весь прогресивний світ.

В чому полягає зміст «Пласту», які його завдання і форми роботи? Відповіді на ці запитання я спробую з'ясувати у цьому розділі. Мета «Пласту» – виховати доброго громадянина, провідника суспільства. «Усвідомити собі значення кожної одиниці, кожного з нас, для судьби народу, розбити раз цю домовину, в якій нас замкнули і держать наші влані хиби, вхопити перлу нашого життя у власні кріпкі руки і дігнати у скорім розвитку наших вроджених здібностей інші культурні народи, які нас випередили, що вже стратили з нас очей як нарід – отже ціль нашого українського «Пласту» – так визначив завдання організації О. Тисовський [31].

Петро Франко, говорячи про завдання пластунів писав: «... не закони творять людей, а люди закони, щоб людину направити не вистачає покарати його за злочин, треба усунути причину зла, почати від виховання молоді на морально і фізично здорових одиниць, які творять здоровий нарід» [69, с. 28]. Будь готовий! – до чого? «Пласт» конкретизує це: Будь готовий виконати свій обов'язок!

У тому суть пластової готовності і загальна мета пластового виховання: дати світові і батьківщині людину обов'язку. Цей обов'язок супроти Бога, Батьківщині, Других, Себе.

Наведемо текст Пластової присяги:

Присягаюсь своєю честю, що робитиму все, що в моїй силі, щоб: • Бути вірним Богові і Україні; • Допомогати іншим; • Коритися Пластовому закону і слухатись Пластової Влади [17].

Пластова система, закон, гасла – дуже прості, легко зрозумілі. А проте криється в них глибокий зміст. Перше з них: Пластун є вірний Богові. Глибиною свого змісту поставлене це правило на чоло головних обов'язків пластуна. «Пласт» вимагає релігійності і виховує для неї. Бо він цінить її силу, що дає життю глибину, гармонійність і моральні основи. «Пласт» не робить різниці між віровизнаннями, не дозволяє також релігійної пропаганди на зібраннях пластунів різних церков. «Пласт» вчить любити і цінити Божий твір – людину. Він робить усе, щоб піднести її на висоти, кріпити її дух і тіло. Він згідний з Божою наукою, каже учить і любити активно батьківщину, помагати ближньому, бути чесним. Корисним громадянином, чи бути завжди усміхненим чи доброї гадки. Так ось, «Пласт» по своєму вчить жити з Богом; він виховує людину для Бога. І в цьому суть.

Ні скаутінг, ні «Пласт» не ставить політичної чи партійної програми. Інколи вважають це його слабкістю, але це напевно велика його сила. Він дає людей Україні, а не партіям. Але кожний «готовий» пластун – громадянин, що вийшов уже з пластової школи. Може з користю працювати в чесній політичній партії, що ставить добро Батьківщини перед добром партії [24, с. 10].

Пластуючи – юнак стає сильним духом: це для України потрібна сила його Духа. Він стає сильним тілом: це для України його сила потрібна. Він набуває знання широкого, вмінь, бистроти розуму: це для України їх потрібно.

Він вчиться бути особисто успішним у житті, щасливим, усміхненим: це Україні треба життєрадісних громадян. Бо які майбутні громадяни така й держава.

Допомагати іншим – це головне окреслення й відношення пластуна до свого лицарського оточення. Воно зобов'язує пластуна, але одночасно зобов'язує інших бути такими самими. В гаслі, помагати іншим, криється теж основна вимога для пластуна: бути корисним членом суспільства, в якому він живе і з яким зв'язаний. Пластовий закон розуміє поміч ближньому зовсім практично; він же закликає не тільки «любити», але й «помагати», тобто вимагає дії, а не тільки серця. Пластовий закон як вказівка поведінки дає ближчі основи. Там знайдемо: «пластун є справедливий, чемний, братерський і доброзичливий, корисний, точний...», а це – відношення до інших. Пластова ідея щоденного доброго діла становить одночасно ціль і є методою. Пластунові кажуть сповнити щодня добре діло: вузол на пластовій хустинці пригадує символічно цей обов'язок. Не треба, щоб це обов'язково було велике діло, але треба. Щоб плило до доброї волі пластуна, щоб принесло комусь чи чомусь якусь користь.

Не можемо забути. Що заклик помагати іншим й ідея щоденного доброго діла мають у пластовій системі надто важливе значення. В практиці вони інколи неначе в тіні великих кличів служби Богові й Батьківщині. Та про те, вони суттєві та необхідні для «Пласту». Вони зрештою і згідні з двома першими в повній гармонії з ними і доповнюють їх.

Пластова присяга, закон і гасла мають у виховній системі головним чином, методичне значення. Звернімо увагу на те, що одним з головних обов'язків є коритися Пластовому Законові і пластовій старшині. Юнак складає свою пластову присягу з власної волі, переконаний тільки про її доцільність. Він визнає таким чином силу законності, що панує в її маленькій пластовій громаді, в тій суспільності до якої він вступив. Він граючи пластову гру, привикає до послуху законові та провідникові, до гри за правилами. Адже

чесне змагання і чесна гра – це ознака пластуна. І те визнання законності він понесе в життя, у свою державну спільноту.

Пластова організація не притягає до себе кожного, щоб тільки збільшити число членів. Вона заохочує, показує себе в правдивому світлі, але кожний юнак, перед присягою мусить сам переконатись, чи йому з «Пластом» по дорозі. В такий спосіб «Пласт» хоче дістати тільки тих, що розуміють повагу ідеї – зобов'язання і вимагають добру волю грати пластову Велику Гру за вказівкою пластового закону.

Важливу собі прослідкувати чітку різницю між державними і пластовими законами. Державні закони зобов'язують кожного громадянина вже з першого дня його народження, незважаючи, чи хоче він цього чи ні. Державні закони в'яжуть людину, хоч може вона з ними не завжди у згоді і за зламання їх грозять кари, чи інші прикрі наслідки.

Одна в «Пласті» усе було навпаки. Його членство добровільне і так само добровільна присяга. Юнак чи юначка, що вступає в «Пласт» знає, яке бере на себе зобов'язання; розуміє, бодай у загальному, що присягає бути вірним Богові і Батьківщині, помагати другим і жити за пластовим законом. Він присягає на свою честь і тільки ця честь і його сумління каже йому додержати присягу. Ніякий зовнішній примус – як державі – не діє в «Пласті». В цьому основна різниця між пластовим законом і таким, як у державі. Державний закон дбає тільки про поведінку людей назовні: він засадничо не торкається внутрішнього життя громадян, їх думок чи психічного відношення. Наприклад – він не вимагає від громадян любити серцем свою батьківщину; він тільки змушує їх загрожуючи карами – не зраджувати тієї батьківщини. Тому люди так часто повинуються державним законам тільки зі страху перед карою.

У «Пласті» «закон» – це насправді тільки святочна назва; по – правді – це тільки правила, або вказівки. Головні обов'язки пластунів є тільки

«провідними лініями» поведінки в життєвій грі. «Пласт» поклав свою ідею в серце юнака, а надію на сповнення її – в його руки. Тому так важливо й рішуче для «Пласту», яке те серце юнацьке і які його руки. «Пласт» і хоче різьбити те серце і сталити ті руки. Тому-то людина стоїть в осередку зацікавлення «Пласту».

«Велике Завтра» (*зрозуміло, що це символічна теза – С.Б.*) – це вища мета «Пласту». Його безпосередня мета – людина. Вона є перший об'єкт пластової системи, найближчою метою. Це значить, що першим завданням «Пласту» є виховати нову людину, таку, як потребує Батьківщина і людство. «Пласт» дає свою уяву людини. Пластун, а точніше, по пластовому вихований громадянин, це той хто:

- Є вірний Богові і Україні, допомагає іншим, кориться Пластовому Законові;
- Є словний, сумлінний, точний, ощадний, справедливий, чемний, братерський і приятельський, зрівноважений, корисний, доброї гадки;
- Признає в житті Силу, Красу, Обережність, Бистрість;
- Є готовим іти пластовим шляхом до «Пластом» укладеної мети.

Ціла пластова система, середовище, діяльність, проби виробляють ці окремі прикмети юнака. Але вони, відірвані й окремі, не є ціллю для себе. Вони є неначе те туге коріння, що виростає і тягне соки на ґрунті пластування; на тому корінні стоять твердо чотири дуби, що разом несуть сплетену гармонійну корону: пластовий ідеал людини. Ці чотири дуби, це: характер, здоров'я й сила, зручність, бистрість, суспільний смисл [30].

Пластування вчить вміння, що не кожному дане з природи: вміння радіти, радіти дрібним і великим, гарним, цікавим і веселим, - радіти життю. Це вміння – то не безглузді оптимізм, а той позитивний, що каже бачити ясну, гарну сторінку життя і його окремих проявів і не відкидати з життя того, що

веселе, смішне, радісне. Він каже йти сонячною сторінкою вулиці, коли вже все одно треба йти. І він помагає бути «завжди доброї гатки», вчить життєрадісності [8].

Ці прикмети розвиваються в пластуванні працею в гуртку, гуртовими іграми, провідництвом, пластовим законом і присягою, пластовими заняттями, життям з природою і пізнаванням її, приятельством для звірят, службою для інших.

Значну роль у житті пластунів відіграє гармонія між тілом і духом – ціль і закон: пластун так само зобов'язаний тренувати тіло, як і вправляти духа. Тренувати тіло для пластуна має два значення: дбати про здоров'я і розвивати тугість. Ціле пластування дає для цього нагоду, а зокрема: відповідальність за своє здоров'я, гігієна, поміркованість, таборування, фізичні вправи, ігри, плавання, туризм і заняття в природі.

«Пласт» змагає до того, щоб дати суспільності громадян здібних до життєвої боротьби, і через те успішних, корисніших, щасливіших. «Пласт» робить для того те, що можна зробити для молодого людини новацького віку. Він доповнює дім і школу, даючи всесторонню зручність і бистроту інтелекту. Але він не виховує «всезнайків». Він хоче виховати практичну людину, що вміє зарадити собі в кожних умовах, маючи багато практичного знання.

Окремі завдання мають так звані іспити, вмілості, що вимагають від пластуна повного знання будь – якого ремесла чи іншого вміння: хай столярства, фотографування чи музики чи іншого з практичних ділянок. Пластун носить відзнаку такої вмілості. Це значить, що він потрапить бути корисним в даному напрямі, на нього можна в тому числити в потребі [60, с.51].

Пластуна вчать практично першої допомоги, рятування життя, догляду за хворими, боротьби з пожежою, повинню, т.д. та взагалі помочі в часах громадської скрути [27].

Значення і розуміння пластової ідеї дуже докладно пояснює Пластовий Статут. І тому українська молодь і суспільство могли нею широко захоплюватись і досконало розуміти основні положення цієї пластової ідеї.

Пластовий Статут – це з'ясування цілей, завдань, способів і засобів виховної роботи «Пласту». Складається Пластовий Статут з десяти пунктів, що охоплюють різні сфери діяльності «Пласту», зокрема виховної діяльності в організації та самовиховання пластуна. Які ж конкретні питання з'ясовує Пластовий Статут?

I. Що таке «Пласт» і його коротка історія?

«Пласт» – це організація української молоді для патріотичного всебічного виховання та самовиховання.

II. Які здібності намагається розвинути «Пласт»?: здібність спостерігати все навколишнє, здібність аналізувати причинно-наслідкові явища, здібність пристосовувати досвід в приборканні життєвих труднощів, здібність відчувати красу, добро, дбати про своє здоров'я, розвивати силу тіла.

III. Що робити для того, щоб ці здібності розвивались?

- а) швидко і докладно помічати одночасно багато предметів;
- б) аналізувати – що передувало якійсь події чи наступало після неї;
- в) впевнено і розумно виконувати приписи пластового закону;
- г) давати собі раду власними силами, не порушуючи принципи Краси і Добра;
- д) дотримуватись всіх правил гігієни.

IV. Що є основою характеру пластуна?

Почуття особистої і національної честі і свідомість своєї вартості з думкою про обов'язок бути корисним для інших, для суспільства.

V. Якими прикметами визначається пластун?

1) словний (дотримується слова),

2) сумлінний,

3) точний,

4) справедливий,

5) ввічливий,

6) братерський,

7) врівноважений,

8) корисний,

9) слухняний старшині,

10) пильний (уважний),

11) дбає про здоров'я,

12) любить красу,

13) завжди доброї гадки,

14) ощадний

VI. Зовнішні ознаки пластуна:

1) ввічлива поведінка та правильна українська мова,

2) життєрадісність,

3) не ховається за плечі інших,

4) не вдається до сварок,

5) не забуває наказів старшини,

6) не курить тютюну і не п'є алкоголю,

- 7) стриманий у розмові,
- 8) зайво не критикує,
- 9) зберігає внутрішній спокій при тривозі.

VII. Якої поведінки пластун остерігається: остерігається негативних рис характеру (це безпорадність, недбайливість, непередбачливість, невірноваженість, боягузтво, зарозумілість).

VIII. Як розуміти пластову тайну?

Ніколи не порушувати пластових принципів. Зберігати в таємниці секрети свого осередку. Не критикувати свою старшину або товаришів при сторонніх людях.

IX. Що може досягнути пластун, коли дбає про ріст «скоби них крил», а що може зустріти коли легковажить.

X. Чи можливо перейти до іншої пластової частини, або вийти з «Пласту».

От такі досить не прості вимоги Пластового Статуту, які кожен пластун повинен детально знати та розуміти, тому що пластування, або «Велика гра» починається вже з того моменту, коли юнак захотів стати пластуном. Пластовий Статут – це правила «Великої гри».

«Пластова держава» мала чітку організаційну структуру та власні керівні органи, що сприяло ефективній роботі і підтриманню належної дисципліни.

Виховання в «Пласті» за задумом О. Тисовського, було безперервним: від 8 років до самої старості для тих, хто пов'язав з ним свою долю. Тому організація поділилась на такі чотири вікові категорії, які в «Пласті» називають улади, які передбачають такі види діяльності:

- I. Улад новаків, або пластовий доріст – діти, 8-12 років. З якими проводились індивідуальні заняття і підготовляли їх до вступу в організацію.
- II. Улад юнаків – пластуни-підлітки віком 12-18 років. Саме із цих хлопців і дівчат формувався той майбутній і свідомий українець, сильний духом і тілом.
- III. Улад старших пластунів – юнаки і дівчата, які по закінченні середніх навчальних закладів вступали в самостійне життя, але не поривали зв'язків з «Пластом». Вони ставали опікунами пластових осередків за місцем праці чи проживання і надавали їм практичну допомогу, пропагували пластову ідею серед населення.
- IV. Улад пластових сеньйорів – це люди похилого віку, які мали великий практичний досвід пластової роботи, вони допомагали «Пласту» матеріально.

Така структура «Пласту» давала можливість планомірної виховної роботи з врахуванням вікових та психологічних особливостей членів організації.

Крім такого поділу організації на вікові категорії (улади), кожна з них мала свої ступені, або ще як їх називають проби. Їх повинні були пройти молоді люди з метою постійного самовиховання, самовдосконалення та зацікавлення, бо «Пласт» – це організація української молоді для патріотичного і всебічного самовиховання...».

Керівні органи: найвищий керівний орган – Загальний Збір; керівні функції між Зборами здійснює «Пластова Рада» і старшини підрозділів. Скликає загальний збір старшина, один раз на рік (як правило під час літнього сезону).

На Загальних Зборах вирішуються організаційні питання, обираються керівні органи, затверджується план роботи старшини, приймається бюджет, зміни та доповнення до статуту і т.д.

Станична Рада складається з трьох чоловік, двоє з яких обов'язково члени «Пласту», а також секретар, секретар, скарбник, господар, провідники уладів, станичний. Станична старшина регулює виховну роботу, організовує господарську діяльність станиці.

У діяльності «Пласту» чітко була налагоджена господарсько-фінансова справа, яка виражалась у трьох пунктах:

1) Пласт є юридичною особою, з усіма атрибутами, які це зумовлюють (печатка, рахунок у банку і т.п.)

2) Для забезпечення діяльності «Пласт» має право:

а) створювати свої підприємства, кооперативи;

б) створювати спільні підприємства, госпрозрахункові школи, клуби;

в) мати свій інвентар;

г) займатися видавничою діяльністю.

Контроль за господарсько-фінансовою діяльністю здійснює Станична Рада. Необхідність жвавого ведення господарської діяльності заключається, насамперед в тому, що «Пласт» повинен мати свої кошти не для власного збагачення (такої мети ніякий осередок «Пласту» собі не ставить), але для успішного ведення виховної роботи. Адже відомо, що для проведення таборів, пластових зустрічей, свят потрібні не аби які матеріальні затрати.

До уладу пластунів – новаків (УПН) входять діти віком від 8 до 12 років. Найменша організаційна частина це рій (6-10 чоловік). 2-4 рої творять гніздо – окремо хлопці, окремо дівчата. В УПН проводиться найважча робота – формування у дітей пластової свідомості.

Після успішного вишколу, який ми розглянемо трішки нижче, новаки переходять до уладу пластунів-юнаків (УПЮ). Вік юнаків від 11 до 17-18 років. Організаційні одиниці такі – замість роя, гурток, замість гнізда – курінь. Виховником гуртка є впорядник. Гурток обирає свій провід – гурткового, суддю, писаря, скарбника, господаря, хорунжих. До 18 років у цьому уладі пластуни повинні здобути собі добре ім'я і в колі друзів, і в старших громадян. Юнацтво – це вже не забава, а «Велика гра» [23].

В уладі старших пластунів (УСП) членство беруть пластуни від 18 до 31 р. Завдання УСП – гуртувати пластову молодь, що бажає вдосконалювати свій світогляд та характер на засадах пластових Присяги, Обіту, Закону, Гасла. Вони також об'єднуються у старшопластунські курені, кожен з яких має свій рід заняття. Найважливіше в УСП – виховна робота з молодими.

Улад пластунів-сеньйорів (УПС) – це четвертий улад «Пласту», членство в якому від 31 року. Це інтегральна частина організації, яка служить для завершального етапу пластування. Це люди котрі уже чогось досягли в житті і за плечами в яких життєвий досвід. Вони переважно займаються канцелярською роботою, спонсорською допомогою, консультативною роботою.

Отже, улади доцільно поділяють організацію за віком, інтересами і завданнями, а також для передачі досвіду старшими молодшим. Таким чином, як об'єкт виховання, так і кадри виховників знаходяться в середині організації. Тобто, для виховної роботи немає особливої потреби запрошувати когось зі сторони, по скільки кращі представники старших уладів проводять виховну діяльність в молодших уладах.

В осередках, де зорганізований «Пласт», переважно діють чотири улади. Вони всі разом творять пластову Станицю. Кожного року відбувається станичний Збір – вищий орган управління станиці. На цих зборах обирають

новий провід станиці: станичного, референтів УПН і УПЮ, та ін. Будують плани на наступний рік, роблять підсумки року. Який минув.

Що два роки кожна станиця посилає своїх делегатів на Крайовий Пластовий З'їзд. Який обирає крайову Пластову Старшину.

На світових пластових зборах – Конференції Українських Пластових Організацій (КУПО). Які відбуваються кожних три роки, обирається найвищий пластовий орган Головну Пластову Булаву (ГПБ). Головна Пластова Булава дбає про план роботи у всіх країнах і вдержує єдність «Пласту» в цілому світі [26].

Український «Пласт» має в своїй основі англійську структуру прибрану в національний одяг. Внутрішні відносини в англійському скауті базувалися на лицарських традиціях – у пластунів на традиціях козацтва. Український пластовий закон має у своїй основі закон англійських скаутів, з врахуванням поставлених завдань перед нацією:

1. Пластун є словний, значить раз дане слово додержує мимо найтяжчих перепон.
2. Пластун є совісний: працю. За яку взявся виконує совісно і до кінця.
3. Пластун є точний: на сходини, заняття приходить точно і ніколи не спізнюється.
4. Пластун є ощадний: свої матеріальні засоби, свої здібності, енергію і час не втрачає марно.
5. Пластун є справедливий: уміє оцінити заслуги інших людей, особливо слабших за себе.
6. Пластун є братерський супроти всіх пластунів, приятельський супроти інших людей і звірят.

7. Пластун є пожиточний: кожне заняття приносить користь чи для нього, чи для інших.

8. Пластун є врівноважений: при всяких нещастях і небезпеках задержує рівновагу Духа.

9. Пластун є пильний: не упускає ніякої нагоди, щоб чогось навчитися.

10. Пластун є карний: безумовно слухає своєї старшини.

11. Пластун є чемний: поводить ся гарно супроти кожного чоловіка, головне супроти старших віком чи становище і супроти жінок.

12. Пластун добре дбає про своє фізичне здоров'я: бере участь у фізичних вправах на іграх, не курить тютюну і не п'є алкогольних напоїв.

13. Пластун дбає про красу свого вигляду, мови.

14. Пластун все доброї гадки і веселий: навіть у найтяжчих обставинах життя не тратить надії і не попадає в розпоку [11].

Аналіз пластових законів і пластової мети говорить те, що основна увага приділялася вихованню дисципліни, яка розумілася як явище політичне і моральне. Дисципліна досяглася за рахунок усіх форм виховних заходів, а не тільки, як це може здаватися на перший погляд, за «рахунок безумовного слухання своєї старшини». Наголошуючи саме на цьому моменті, О. Тисовський відзначив, що «зміст нашої діяльності не пуста військова муштра, а гарне, різнорodne, ідейне життя в товаристві добрих, чемних і веселих товаришів. У нас одні одним мають повисуватися не з примусу лише добровільно, охотно, розумно для добра і розвитку нашого уладу, а з ним і цілого великого українського народу. Свідомість цього робить цю військову карність у нас правдивою приємністю. Саме вона, а не пуста зарозумілість простує нам плечі й підносить наші голови гордо в гору» [14].

Значне місце у вихованні пластунів займали пластові пісні, які виконувались гуртом на зборах, біля ватри в таборі, чи під час мандрівки.

Пластовий Гімн та Пластовий Обіт відігравали провідну роль у цьому плані, тому, що вони звучали майже на всіх пластових торжествах. Слова до обох пісень написав засновник «Пласту» О. Тисовський.

Гімн – це урочиста пісня «Пласту», що зігріває дух, додає віри й завзяття перемагати труднощі, які намагаються припинити розгін пластунів до великої мети. Особливої уваги, на мій погляд, заслуговує Пластовий Гімн, текст якого звучить так:

«Цвіт України і краса

Скобів орлиний ми рід

Любимо сонце, рух, життя,

Любимо волю і світ.

Пласт – наша гордість і мрія,

Любій Отчизні наш труд,

Буйний в нім порив, надія,

В Пласті росте новий люд.

Браття пора нам стати в ряд,

Стяг пластовий підійняти,

Славу Вкраїні придбать.

Сонце по небі колує

Знають і хмари свій шлях,

Вітер невпинно мандрує

По Україні полях.

Ми ж сонця ясного діти,

Вольного вітру брати,

Мали б в безділлі змарніти,

Цілі життя не знайти».

Пластовий Обіт звучить дещо в іншому тоні, в тоні урочистої присяги, клятви. Однак, присяга, це зобов'язання, а обіт – це поважна обітниця чи коротке з'ясування, як задумує виконувати пластун все те, чого від нього сподівається український народ. Пластовий Обіт вплетений в церемоніал Пластової Присяги як її доповнення, і його декламують або співають після складання самого зобов'язання:

«... Плекатиму силу і тілі і Духа,

Щоб нарід мій вольним, могутнім зростав,

Щоб в думках журливих невольнича туга

Замовкла, а гордо щоб спів наш лунав...».

Отже, якщо Гімн і більшій степені визначає мету та завдання пластунів, то Пластовий Обіт скоріше вказує, який шлях треба обрати, щоб досягти мети. Слід зазначити, що тексти цих пісень знають усі пластуни і співають їх на своїх сходинах, зборах, з'їздах, святкуваннях.

Таким чином, чітке засвоєння пластунами методи та програмних документів «Пласту» сприяє виховному процесу. Збагачує зміст та форми роботи і служить постійними стратегічними орієнтирами для успішного виховання пластової молоді. Уважаємо, що програмні документи – є основою для виховного процесу сучасного покоління. Молоді люди можуть опертися на ці документи у своїй як педагогічній так і виховній практиці. Думається, що пластунські документи мають надзвичайно промовистий і дидактичний характер, готові на «своєму прикладі» вчити інших.

РОЗДІЛ 3. ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ПЛАСТУНІВ

Важливе місце у вихованні пластунів займала система роботи , за допомогою якої організовувався виховний процес. Це пояснюється в першу чергу тим , що тодішня школа , даючи в основному теоретичні знання , слабо готувала дітей до практичної діяльності , не сприяла підготовці молоді до повнокровного життя як громадян нації. Вихід з цього становища знаходили в пластових організаціях , які формували багате духовне і фізичне життя української молоді. «Пласт» сприяв поширенню серед молоді товаришкості і приязні, формував у неї потребу взаємодопомогу ,готовність до самопожертви. Спільні фізичні вправи, життя в пластових таборах, прогулянки, і праця на свіжому повітрі поєднували молодь з природою, давали їй життєвого досвіду. У молоді утверджувалось почуття краси, розвивалася образність, швидкість розуму, зникла зневіра, а на її місце приходила відвага й рішучість, віра в добро й поступ, радість життя й оптимізм.

У багатогранній роботі широко використовувались методи, за допомогою яких «Пласт» втілював свою ідею в дійсність. Може скластися враження, що в основу пластового виховання лягли військові принципи збудовані на муштрі, жорсткій дисципліні. Але це не відповідає дійсності. Олександр Тисовський писав: «Щоб дійти до цілі й не розсівати наших сил, ми завели в себе лицарські чи пак козацькі, військові звичаї. Насправді, ми з тих усіх звичаїв вибрали те, що найкраще відповідає нашій цілі, та й давали ще дещо наше власне, питоме» [11].

Важливу роль в діяльності пластунів відіграє впорядник (виховник). Він не командує гуртком: для цього вибрано провідником одного з членів гуртка. Другий став писарем, третій скарбником і т.д. Кожен несе сам свій обов'язок, відповідає за нього і вчиться на ньому організованості, ініціативності, провідництва, почуття відповідальності.

Впорядник стоїть збоку, інколи радить. Але саме-тільки радить на основі свого досвіду: ніколи не наказує.

«Пласт» помагає юнакові мати довір'я до себе, «керувати свій власний човен». Це значить – відповідати самому за свою долю, брати відповідальність й ініціативу у свої руки.

Процес творення особистості – робота впродовж життя. Довічне й членство в «Пласті», та це не означає, що, ставши пластуном, залишишся ним на все життя. Скоріше це можна охарактеризувати інакше: пластун – це визнана здатність вдосконалюватися, творити себе, навколишність на радість українській спільноті у світі. «Пласт» готує до життя, а коли відчуваєм здатність нести його ідеали юним і твердо переконаний, що це покликання – залишайся довіку.

Починається пластування зі вступу до УПН. Для того щоб вступити у «Пласт» підліток повинен був принести письмову згоду батьків чи опікунів і заручитися двома рекомендаціями дійсних пластунів, які в свою чергу несли за прихильника повну відповідальність аж до складання ним першого пластового іспиту. При порушенні прихильником дисципліни, котру несли і ті, хто дав йому рекомендації. Така форма давала можливість позбутися випадкових людей і не перетворити людей на амфорну масу.

Гніздовий приймає юнака до рою. Перших 6-9 тижнів новак є прихильником і не може носити ройову або гніздову відзнаки. Аж після одного року новак може бути допущений до першої проби. Тоді стає «жовтодзюбом» і складає присягу новачка. Від цього моменту новак може носити новацьку відзначку «орлятко». Після складання третьої проби новак стає прихильником до УПЮ і готується до складання проби на ступінь пластуна-прихильника [28, с. 13]

Кожен впорядник старанно готував, детально продумував програму сходин та прогулянок новаків, готуючи їх до того, щоб вони в майбутньому змогли стати членами «Пласту».

Сходини – це заходи, направлені на ознайомлення з пластовими законами та справами, допомагають потім успішно скласти першу пластову пробу. Спочатку кілька сходин веде впорядник, але дітям треба приглядатися, як вони проводяться, тому, що потім кожен самостійно повинен провести сходини. Тому основне – це вміти досконало розробити і приготувати програму сходин [62, с. 36]

На сходинах впорядник пояснює, що від моменту створення гуртка, гурток це одна сім'я, тому всі один одному завжди повинні допомагати, старатися пізнати одне одного, дружити. Після цього кожен вирішить, чи є потреба залишатися в гуртку. На сходинах прихильники повинні добре навчитися співати Пластовий Гімн та Пластовий Обіт.

Програма сходин «прихильників» включала в себе ознайомлення з будовою гуртка, детальне опрацювання обов'язків члена «Пласту», показ та практичне зв'язання двох пластових вузлів, організацію гри Кіма (на запам'ятовування предметів), розгадування слів, виконання наказів і завдань на тиждень.

- 1.Заслужити десять хрестиків за добре виконання пластових правил;
- 2.Добре розуміти і знати основний пластовий Статут;
- 3.Уміти протягом 2,5 хвилин зав'язати шість пластових вузлів на довгій лінві;
- 4.Знати життєпис діяча, ім'я якого носив курінь;
- 5.Побувати в двох одноденних пластових прогулянках, та ін.

Після здачі такого іспиту і виконання 12 років пластун підписував складене ним «Пластове Слово Честі», яке відправлялось до Верховної Пластової Ради» для реєстрації.

Існує значна кількість пластових вправників, де розроблена тематика роботи для пластових гуртків. Для наглядності можна навести зокрема, такий план роботи:

Осінь: - вересень - підсумки роботи таборів, виготовлення плану роботи;

- жовтень – свято Покрови;
- листопад – листопадовий Зрив, річниця смерті А.Шептицького.

Зима: - грудень – Андріївські вечорниці; Миколая;

- січень – Різдвяна свічечка; Вертеп;

- лютий – Сходини, посвячені Лесі Українці;

Весна: - березень – Шевченківські роковини;

- Воскресіння Христове;
- Обнова Духа;
- квітень – Свято чорноморського флоту;
- травень – Свято Св. Юрія, патрона «Пласту»;
- Свято Весни;
- Свято Матері (друга неділя місяця)

Літо: - червень – Зелені Свята;

- Свято Героїв;
- підготовка до таборів;

- липень, серпень – табори, мандрівки (пластування в природі) [46; с.100].

Отже, це план виховної роботи в своїй основі направлений на те, що пластуни, як подобає, відзначили релігійні, українські та пластові свята. Але основна буденна робота проводиться на пластових сходах.

Пластун, якому виповнилось 13 років і який виконав першу пробу і став «учасником», і здавав другий пластовий іспит щоб стати «розвідувачем». Цей іспит включав у себе значно складніші завдання:

- 1.пластун повинен бути членом цієї організації не менше трьох місяців;
- 2.заслужити 40 хрестиків за свою діяльність;
- 3.знати азбуку Морзе;
- 4.йти по сліду 1/2 км. протягом 20 хвилин;
- 5.вміти розкласти шатро, та ін.

Від 15 до 17 років життя пластун проходив останній щабель підготовки в укладі юнака – це пластун – «скоб» або «пластун I-го класу».

Для одержання цього звання необхідно було скласти почесний іспит, предметом якого було все, що представляє практичну вартість у житті. Необхідно було вміти надавати першу медичну допомогу в різних випадках, знати основи літакобудування, пасічництва, куховарства, електромеханіки, садівництва, вміти перекладати іншомовний текст, знати музику, звичаї і життя звірів, астрономію, вміти керувати човном і плавати в одязі, фотографувати, знати столярство, вміти їздити верхом і берегти майно від пожежі, орієнтуватися в місцевості, володіти прийомами боротьби і вміти стріляти (з кріса).

Крім згаданих проб є ще в уладі пластових юнаків найвищий почесний ступінь «Гетьманського Пластуна Скоба», який присвоювався по здачі 6 почесних іспитів або за надзвичайні заслуги пластуна. Здобути цей ступінь пластун може особистим життям, пластовою поставою та характером, даючи підставу Пластовому проводі для переконання, що, як Гетьманський Скоб, принесе честь і добру славу Українському Пластові, житиме за пластовим законом і працюватиме для добра «Пласту» і українського народу.

З досягненням 18 років пластун переходив до уладу старших пластунів. Це етап дальшої праці над собою і для блага суспільства.

Наступний щабель пластової організації – «пластовий сеньйорат», в склад якого входили старші люди, знавці «Пласту». Їх завданням було нести молоді ідеї «Пласту», сприяти їх організації й виховання.

Аналіз хроніки пластового життя показує, що робота ця була різноплановою і в основному старались пластуни робити корисні справи для українського громадянства. Пластунів вчили самостійно, чесною працею заробляти гроші, які використовувалися для благодійних цілей. Така діяльність заохочувалася в «Пласті» особливо.

«Три добрих діла на день, – писав Тисовський, – дають 1095 добрих діл сповнених одним членом «Пласту» в однім році. Отже, улад зі 100 членів дає в однім році своєму народові 109500 добрих діл. Значить заслуговує вповні на надання йому почесної назви добродія народу.

За доброчинні справи в «Пласті» були відповідальні моральні стимули як: нагородження орендами «свастика заслуги» та «свастика вдячності», занесення до «Золотої Пластової книги».

Так, пластуни львівського куреня протягом грудня-січня 1920–1921 рр. носили обіди політв'язням львівських тюрем, влаштовували для дітей-сиріт та інвалідів Миколаївські вечори, Новорічні ялинки, ходили з колядою та щедрівками.

Пластуни з куреня ім. М.Павлика (Косів) проводили щороку «Свято Української Матері», до якого всі пластуни виготовляли подарунки для своїх матерів, матерів-вдів, готували для них «Чайний вечір» і давали урочистий концерт [20].

При ХІХ пластовому полку в Коломиї діяли санітарний, малярський та два гуртки по реставрації і переплетенню книг [22]. При пластовому курені ім. Святослава Завойовника в с.Павелче (Станіславський повіт) діяли гуртки шевський, столярський, бджільництва, парикмахерська «Чуб» та майстерня по пошиттю мичів. Протягом 1926 павелецькі пластуни заробили 326 злотих, із яких 253 зл. пожертвували місцевій «Просвіті», 50 зл. на власну бібліотеку, 23 зл. вклали у розширення своїх майстерень.

Із 1922 р. пластуни за рішенням Верховної Пластової Ради відраховували 1% своїх доходів на «Рідну Школу», яка займалася розвитком українських шкіл.

Пластуни міста Станіслава з 1926 року почали акцію «Пласт-селу», суть якої полягала у допомозі налагоджені пластового життя на селі, а також проведення спільних історико-просвітницьких, культурних та спортивних міроприємств [1, с. 338].

Досить повну картину діяльності пластунів дає звіт про діяльність однієї з пластових організацій – 56 пластового куреня ім. Дорошенка в Тисмениці з квітня по червень 1926р. В курінь входило 42 члени, з них 7 розвідників, 15 учнів, 19 прихильників. Здало іспити вмілості – 18 (з гігієни, догляду за хворими, з рятівництва, домашнього порядку; один – із кушнірства; 2 – музики, один – з шевства, один – з національних танців). 12 квітня 1928 року у Тисмениці відбувся урочистий вечір, у підготовці якого взяли участь члени 54 і 56 пластових куренів. В програму вечора входили:

- 1). «Заповіт» Т. Шевченка;
- 2). Промова «Т. Шевченко – геній України»;

- 3). Хор виконав пісні «Понурі», «Птичий хор», «Зашуміла»;
- 4). Вірш «Сирота»;
- 5). Пісні «Їхав козак», «Думи мої»;
- 6). Вправи дівчат з хустками, обручами;
- 7). Хлопці робили гімнастичні вправи;
- 8). Танець «Гонта»;
- 9). Пісня «Ще не вмерла Україна».

«Пласт» називають Великою Грою? Чому? Та тому, що пластуни все пізнають у грі. Навчаються і шліфуються як особистості. Можна сказати, що «Пласт» – це невеличка модель суспільства. Наприклад, гурток – парламент. Є гуртковий, господар, писар. Вони всі разом вчать вести дискусії, керувати, врешті, господарювати. І що важливо – сьогодні ти керуєш кимось, а завтра керують тобою. Знання, навпаки теж перевіряються в ході гри. Велика гра має свою тактику і свою стратегію. Стратегія – це нормативні документи «Пласту», насамперед – Три головні обов’язки. А тактика – це спосіб гри. В «Пласті» завжди вчать вчасної гри. Пластун знає, що за ним ніхто не підглядає, ніхто не перевіряє, отже йому вірять і він намагається все робити чесно. З другого боку є 14 точок пластового закону, які підказують шлях формування особистості. Тобто, формується людина не лише з ідеалістичним світом, але й раціональним способом мислення, яке не відривається від життя.

Ігри в дітей виховують різні здібності та вміння, легше ніж іншими засобами, тому для кожної гри існує конкретне завдання: наприклад, «гра Кіма», основним завданням якої є розвивати здібність швидкого запам’ятовування.

На столі кладуть багато різних предметів: накривають покривалом, потім перед учасниками по черзі на кілька секунд відкривають стіл і

закривають. Виграє той, хто запам'ятає більше предметів. Ця гра застосовується і під час пластових проб.

Пластові ігри і забави розвивають у пластунів найрізноманітніші навички, надають їм нові прикмети, тому являються чи не найважливішим засобом навчання різним вмінням та вихованням дітей.

«Помічання в поході»: Учасники йдуть спокійно парами. Після умови один з пари буде питаючим, другий буде відповідаючим. На даний провідником знак починається вправа, яка полягає в тому, що протягом слідуєчих десяти хвилин відповідаючий член з кожної пари намагається як най точніше помічати все оточуюче. Питаючий, після закінчення десяти хвилин, ставить одне питання стосовно оточуючого середовища даної місцевості.

За добрі відповіді та добрі запитання – два хрестики. За брак відповіді – одна риска. Потім зміна питаючих і відповідаючих [26].

Гра у пластовій системі виконує найважливішу функцію – виховання. В добре проведеній грі, де демонструються правила гри, діти вчаться дисципліні, правдомовності, справедливості, розвивають співжиття в гурті й бистроту думки і багато інших рис характеру. Гра – це основний засіб виховання і є основною формою занять у новацтві і юнацтві.

Отже, ігровий метод виховання дуже популярний у виховній роботі, він себе оправдовує, тому, що в грі все краще приймається і легше засвоюється. Тому гра і являється основним і ефективним засобом виховання.

Визначне місце у виховній роботі займає естетичне виховання, спрямоване на відчуття краси і добра – цих найвищих цінностей людства, а також виховання культури поведінки з іншими людьми в різних ситуаціях при всяких обставинах як наприклад поведінка в гостях чи в театрі, в ресторані чи на святі, як відноситися до дітей, до старших, до особи протилежної статі.

Особливу увагу поділяли пластуни навчанню своїх членів у школах. Кожний пластовий гурток був пройнятий круговою порукою взаємодопомогою і слідкував за тим щоб, не було невстигаючих учнів, особливо другорічників, бо це не тільки «кидало пляму на пластовий гурток, як визначають у циркулярі Верховної Пластової Ради, але й підриває наші економічні і моральні сили у нашій боротьбі». Тих, хто погано вчився до «Пласту» не приймали, а невстигаючим пластунам організовували негайну допомогу для виправлення становища.

Організація «Пласт» ще з часів свого існування поставила перед собою благородні цілі, яких значною мірою добиваються. Але, напевно, ніяка виховна організація не добилась би значного успіху, якщо би в її програмі не було завдання її членів самовдосконалюватись, тому пластування – це насамперед постійне самовиховання та самовдосконалювання як у моральному, та і в фізичному відношенні.

Ось деякі поради пластунам, які займаються самовдосконаленням:

а). Нехай завжди буде бистрим і обережним, нехай привикне на все, що бачить, чує, що читає звертати увагу, бо тільки в такий спосіб дійде до розуміння, що кожна думка, кожне слово, відчуття, діло й кожне явище світо зовнішньо дає нагоду до вдосконалення себе;

б). Нехай ніколи не тратить часу дарма;

в). Нехай буде в усьому докладний аж до педантизму. «Обов'язок понад усе» повинно бути девізом. Обов'язки ба виконувати з совістю і точністю;

г). Нехай читає, читання дає сильний поштовх до самовдосконалення тільки треба добирати літературу, та ін.

Дрібниці не сміють виводити нас з рівноваги – треба завжди глядіти на головну ціль. «Коли поступово вишколиш собі начало добра, це зробить тебе сильним, веселим, вдосконаленим і дасть тобі щастя не завжди –

Бо раз добром налите серце

Во вік не прохолоне» [4].

«Пласт» як відомо, має на меті гармонійно розвивати фізичну й розумову сторону своїх членів шляхом до своєї мети означені в пластовому законі. Пластуни повинні своєю працею влити в нього зміст, який має відповідати потребам часу і духові народу. Тут варто би звернути увагу на розумову, а саме на полкові, кошові чи хоча би гурткові пластові бібліотеки, які є дуже важливим фактором у пластовому вихованню. Добра бібліотека є надзвичайно важлива річ і пластуни повинні звертати велику увагу на закладання нових, або на розбудову існуючих уже бібліотек. Треба, щоб бібліотека була систематизована та добиралась не випадковими виданнями, а потрібними.

Перш за все в такій бібліотеці повинна бути фахова пластова література, далі підуть книги по природі, історії, географії, техніці, суспільно-економічні. Аж тоді можна добирати гарні книги по художній літературі. Це і буду типова пластова бібліотека [66, с. 75].

Важливе місце у виховній роботі серед пластунів займають процеси, спрямовані на розвиток фізичних сил, які впливають на вдосконалення зусиль духовних, а саме: волі, енергії, відваги і т.д. Зрозуміло, що самовиховання пластунів повинно проводитись так, щоб в ніякому разі жоден з двох вище згаданих складових не потерпів на користь іншого. Брак одного з них дається сильно відчувати в майбутньому житті людини.

Фізичне виховання у «Пласті» не зводиться до безумного накачування м'язів, а повинно сприяти сили волі, мужності, відваги. «Чоловік з силою ведведя цілком не дає запоруки від них що він новим чоловіком. Навпаки

фізична сила та її особливе плекання звертають увагу чоловіка від плекання моральної сили», - так вважало керівництво «Пласту», і тому програма з загальнофізичного виховання поєднувала в собі вправи фізичні із правами по тренуванню практичних навичок і розвитку світогляду.

Тому програма загально фізичного виховання поєднувала в собі вправи фізичні із вправами по тренуванню практичних навичок і розвитку світогляду, а саме: орієнтуванню на місцевості, знання з рослинного і тваринного світу, таборуванню, біг, ходьба та ін.

Всі ці навички перевірялися на практиці під час літнього таборуванню у пластунських таборах, яких на 1929 рік було 20, із них 7 крайового значення, а 13 – місцевого. Оригінальною, в літніх таборах є методика, що пластуни перейняли від північно-американсько скаутів. Називалися ці іспити «пробою племені». До неї входили:

1. Проба гнучкості членів.
2. Бистроти зору.
3. Вразливого нюху.
4. Швидких ніг.
5. Ніжного слуху.
6. Тихих кроків.

Кожна проба проходила у вигляді театральної вистави, під час якої учасник мав представити своє вміння тільки після здачі всіх іспитів юнак став повноправним членом племені.

«Робота в пластовому таборі, - писала одна із пластунок в «Часопис. Жіноча доля», - була так придумана організаторами табору, щоби протягом місяця молоді все так чого їй не доставало в часи життя в містах під час науки, щоб навчитися порядності і орієнтації щоб менше чи більше відповідальними

дорученнями призвичаювати до розуміння ваги відповідальності. Врешті, щоб серед простору і пишної краси природи виховати ясний життєрадісний погляд на світ і життя, вкорінити любов до нього любов та подив «І любов до краси природи».

Табірництво – перебування серед природи неменше ніж одного гуртка пластунів від одного до трьох тижнів. Табори розрізняються:

- 1). За статтю: хлопчачі, дівочі.
- 2). За укладом учасників: новацькі, юнацькі, старшопластунські.
- 3). За порою року: літні і зимові.
- 4). За способом таборуванням: постійні або мандрівні.
- 5). За характером таборування: сухопутні, водні і гірські.
- 6). За виховним призначенням: відпочинково-виховні, виховні, вишкільно-інструкторські, та ін.
- 7). За охопленням пластових частин: гурткові, кошові, полкові. [62; ст.466]

Юнаки перебувають у пластовому таборі весь час разом, програма дня передбачає декілька годин на різноманітні заняття, тіло виховання, вишкіл, гуртки тощо. При уміло складеній програмі за три тижні у таборі можна набути пластового досвіду більше, ніж за місяці щотижневих сходин. По пластовому передбачаючи різні несподіванки, ланка інструкторів завжди має підготовлені матеріали на кожен день таборування, а також на випадок негоди чи інших перешкод, щоб не втрачати жодної години на безділля. У курінному чи кошовому таборі юнаки готуються до різних пластових проб. Окрім цього є досить часу на дозвілля – теренові ігри, вечірні ватри, недалекі мандрівки, купання в річці, інше.

Улітку 1922 р. вже в друге в Рожнятівському районі відбулося пластове табірництво, в якому брали участь пластуни з Івано-Франківська, Ямниці, Черніїва, Угорників, Бурштина, Надвірної, Мукачева, Коломиї, Чернівців. Для розміщення табору потрібно підшукати лише зручне місце. Все інше для життя і вишколу робилося руками самих учасників. Кілька слів про розпорядок дня. Підйом у 7 годині, пів години на зарядку, потім піднімання прапора, молитва, сніданок. З 10-ї години – заняття з історії України, «Пласту», його структури і діловодства. Заняття проходять у формі ігор, розваг, конкурсів. Спортивні заняття, яким приділяють багато уваги, спрямовані на вироблення вміння захистити себе та багато інших. Аж дві години дається на обід, це для того, щоб можна було потурбуватися про себе. Після обіду – пластові ігри, походи, і звичайно, фізична робота. Увечері ватра, загальна або курінна [18].

Варто відзначити, що мандрівки являються невід’ємною частиною пластового життя в таборі. Під час мандрівок пластуни керуються інструкцією, яка носить назву «9 заповідей подорожнього пластуна»:

- 1). Перед дорогою оглянь свій верхній одяг, взуття, наплічник.
- 2). Ніколи не бійся поганої погоди.
- 3). Надто не поспішай, щоб глибше пізнати Божу природу.
- 4). Вставай раненько. Більшу частину дороги здійснити до полудня.
- 5). По обіді зроби довгу паузу. Не подорожуй після полудневої спеки.
- 6). Пий мало і лиш добру воду.
- 7). Спочивай мало, в захисному місці.
- 8). Поважай звичаї і прикмети населення. Ніколи не прикладай міри великого міста до села.

9). Не зневажай природу. Не зривай квіти, не розкидай сміття. Місце спочинку пластуна при його відході повинно виглядати так, як і до приходу.

Дуже велику увагу приділяють пластуни особливо останній заповіді. Виховники постійно нагадують пластунам, що рослинність, земля, повітря і вода вимагають охорони і опіки; палення вогню нищить дерева. Щоб не нищити землі слід палити на вже спаленому місці.

Природу завжди і у всьому пластун мусить шанувати для того, щоб всі люди мали з неї приємність і задоволення.

Отже, виховна робота в таборі спрямована на вироблення в пластунів пластових прикмет, які повинні стати звичкою. В таборі пластуни здають проби. Можна сказати, що в таборі проходить практичне застосування теоретичних знань, які засвоювались пластунами протягом року.

Одним із засобів виховання є пластовий однострій, які пластуни зобов'язані носити на свої сходи, мандрівки, святкування, в таборах після першої пластової проби. Складається однострій з таких елементів: сорочка зелено-бронзова (хакі) з бічними нагрудними кишнями і короткі до колін штанці такого ж кольору, повстяний кавово-бруднуватою кольору капелюх. На ногах – темного кольору вовняні камаші (шкарпетки-гетри) і черевики. На шиї пов'язували кольорову в трикутник зложену хустинку (кожен курінь мав свій колір), а поверх неї оливково-зелений, шовковий плетений шнур, на якому висів свисток і компас. До ремня кріпився великий складний ніж. В руці пластун мав його росту букову або з ясеня палицю, а також наплічник (рюкзак), флягу, намет і т.д. Носити форму мали право тільки ті, хто склав перший іспит. Пластун повинен був носити малу срібну металеву лілію і на цивільному убранні, яка причіплялась до лівого рукава. Лілія мала три пелюстки, що означало три основних пластових обов'язки. В українському «Пласті» лілія була переплетена з тризубом жовтого кольору і пришивалася на щиток кольору полку. Під лілією повинні бути ступені пластового знання

чорними буквами: учасник – «у», розвідник – «р», скоб – «Ск», гетьманський скоб – «ГСК». Крім того вводилися відзнаки для поодиноких почесних іспитів. Для керівного складу існували свої ознаки: в гуртку провідник носив срібний поясок на лівій груді, в четі четар – 2 срібні пояски; в сотні сотник – золотий поясок; в полку член полкової команди – 2 золоті пояски. Кошовий отаман зірку того ж кольору, що і пояски, члени Верховної Пластової команди – золоті металеві лілії [32].

Пластовий однострій служить як для згуртування пластової молоді, так і для дотримання дисципліни, виховання акуратності. Відзнаки служать для того, щоб підкреслити досягнення кращих пластунів у «пластовій кар'єрі». А деякі елементи однострою призначені для практичного використання – це рюкзак, палиця, фляга, компас, ніж – ці речі потрібні для мандрівок, подорожей, теренових ігор.

Слід відзначити, що «Пласт» має всі атрибути організації, в тому числі і свій прапор, про який ще не згадувалось. Кожний полк має прапор, який символізує вірність пластовій ідеї, єдність, слухняність. Носять прапор хорунжі. Прапор може бути різного кольору, але однакового стандарту: 90x70. Висота древка 2 м. На правому боці посередині обов'язково є на синьому тлі золота пластова лілія. Позначається порядковий номер полку і його назва, рік заснування, місцевість і девіз «Скоб». На лівому боці щит у кольорі полку з лілією і ознаки гуртків, як і в полку. На шпилі прапора кріпилась подвійна лента кольору полку [2]

«Пласт» має і свого покровителя – патрона. Це Святий Юрій, сміливий воїн, який мужньо боровся за християнську віру, в часи гонінь на неї, за що і помер мученицькою смертю, але своєї віри не зрадив. Пластуни тому і обрали його своїм патроном, що він для них є взірцем християнського лицарства і відмічають свято Святого Юрія кожен рік.

Важливе місце серед пластунів займали методи заохочення та покарання. Взагалі ідеї «Пласту» не було притаманно застосування кари і в звичайному розумінні цього слова її не було. Існувало лише засудження порушень, «Пластового Слова Чести». У разі не дотримання вимог Статуту пластун I-го класу виключався з організації без права на повернення в неї. «Учасники» і «розвідники» за три порушення пластових правил давали щораз виразніші пояснення, а за четверте – виключали з організації.

За кожне допущене порушення була розроблена відповідна система громадського осуду. Так, за виявлення злості, невдоволення, що зіпсувала веселий настрій на сходинах, пластун виходив на середину, мав розсмішити всіх, по черзі подавати руку і дозволити, щоб його поплескали по плечу. А за влаштовану сварку дозволяв 10 пластунам по черзі ставити його в таку позу, яка їм подобалася. Винуватець просив пробачення у всіх і обіцяв честю, що більше не допустить порушень.

Слід сказати, що важливу роль у вихованні пластунів відігравали символи «Пласту» – це Гімн і Герб.

Слова пластового Гімну закликали до чесного служіння Україні і примножувати її славу.

Пластовим гербом є біла трилиста лілея, по мистецьки сплетені в одну гармонійну цілість. Його вживають як офіційний знак пластові проволи, старшини й установи, на прапорах. Печатках, офіційних виданнях. Листових паперах, тощо. Пластуни, що склали пластову присягу, носять його як відзнаку при належності до «Пласту», згідно з приписами про пластові відзнаки.

Таким чином, проаналізувавши діяльність пластової організації ми прийшли до висновку, що весь комплекс виховних заходів, який був у змісті, виконанні завдань, структурній діяльності «Пласту», досягається через реалізацію різноманітних форм роботи і створював атмосферу братерської

щирості, взаємодопомоги, взаємоповаги та підпорядкування вимогам загалу.

Завданням цієї організації є:

а). Проводити всебічне патріотичне самовиховання української молоді;

б). Розвивати моральні, духовні і фізичні прикмети молоді;

в). Вишколювати молодь на свідомих, відповідальних й повновартісних громадян з допомогою виховних методик і на ідейних основах «Пласту», опертих на пластовій присязі, пластовому законі і Трьох Головних Обов'язків пластуна;

г). Серед цієї молоді традиції їх предків і передавати їм знання і розуміння їх історії, культури, змагань та ідей.

Отже, через вмiле поєднання навчально-виховного процесу з працею та загально-фізичним розвитком «Пласту», як українсько дитячо-юнацька організація, відіграв прогресивне значення в встановлення і розвитку української молоді.

У «пластовій державі» молодь готувалась до державного життя, вчилась поборювати життєві негаразди, свiдомо розуміти свою роль і місце в суспільстві, підпорядковувати свої власні інтереси на благо загальної справи – за кращу долю України та її народу.

Таким чином, підсумовуючи цей розділ, можна відзначити, що форми та методи виховної роботи в українському «скаутінгу» добре придумані і сприяють всебічному розвитку людини. Напевне саме тому світовий «скаутінг», який був взірцем творення «Пласту» – це найпоширеніша дитячо-юнацька організація, яка сприяє єднанню й укріпленню дружніх стосунків між народами різних країн. Гуманність «Пласту» скоріше всього полягає в тому, що виховується пластова молодь на основі християнської моралі, яка не постаріла і не втратила своєї актуальності протягом двохтисячної історії, а

скоріше навпаки, придбали ще більшу популярність в суспільстві. На основі вище сказаного варто наголосити, що майбутнє за такими організаціями як «Пласт».

ВИСНОВКИ

Протягом свого існування «Пласт» охопив благородними ідеями все прогресивне українство. Ідея «Пласту», незважаючи на прагнення ворогів повністю знищити їх, жили в молодому середовищі. Вони сьогодні живуть, бо мають ту народну основу, яка невмируща. Організація, що підносила і утверджувала український дух у ті роки, коли гнобилося усе національне, покликане нині відновити набуті успіхи у виховному процесі української молоді, перетворитись у могутній засіб морального та духовного відродження нації.

Відродження діяльності «Пласту» на сьогоднішньому етапі має неабияке значення, бо дає нам можливість зробити висновок про те, що в цій організації виховна робота проводиться на основі загально-людських моральних цінностей, це насамперед принципи правди, справедливості, відданості, патріотизму, доброти, стриманості, працелюбства. Виховання в «Пласті» спрямоване на такі моральні якості як повага до: батьків, жінки, культурно-національних, духовних, історичних цінностей України, державного і соціального устрою, дбайливе ставлення до навколишнього середовища та братів наших менших.

«Пласт» намагається удосконалити життя українського юнацтва, його молодість вщерть наповнити сонячним сяйвом радості й могутньої жадоби волі в найкращому значенні цього слова. У тому сяйві хоче бачити юнаків і дівчат здоровими, сильними, веселими, самовпевненими, лицарями, провідниками й оборонцями всього того, що в людині є людським. Бо тільки те людське що його переживаємо, і свідчить, що твориме добро дає почуття душевного вдоволення і радості. Пластова організація намагається вказати способи, якими можна досягнути те таке дивне, невимовне, що його називаємо щастям.

Прослідковуючи історичний шлях розвитку «Пласту» ми бачимо, що його існуванню не перешкодили утиски з боку польської поліції та адміністрації. В суворих умовах національного гніту організація ширилась, здобувала все більше прихильників. Однією з головних поставлених цілей Пласту є сприяти різносторонньому вихованню патріотизму, і безпосередньо самовиховництву української молоді на морально-християнських засадах. Як неполітична і позаконфесійна організація, Пласт виховує свідомих, відповідальних та чудових громадян місцевої, національної та світової спільнот, і само собою, провідників українського суспільства.

Організація не була і націоналістичною, бо в ній проповідувалась любов до усіх народів, повага до досягнень історії світової культури. І тільки в результаті тотальної заборони «Пласт» змушений у 1939 році припинити своє існування. Варто зазначити, що традиції українського «Пласту» знайшли своє продовження у численних пластових організаціях діаспори.

Дехто може заперечити, що у «Пласті» існувала надто жорстока ступенева система, але на відміну від піонерської організації, в яку міг вступити кожний бажаючий, повноправним членом «Пласту» міг стати не кожен. Тільки той хто подолає численні іспити, поборе егоїстичне «я» у боротьбі з різними спокусами – міг стати пластуном. «Пласт» вражав і вражає своїм великим спеціалізмом форм і методів роботи. Їм притаманний елемент екзотики, романтики, що надзвичайно притягувала молодь. Але вони були тільки помічниками, вказівниками на самовиховному шляху до досконалості, до індивідуальності.

Кінцевою метою організації було виховання української молоді в душі патріотизму. І українська молодь з цим завданням блискуче справилася. Чимало виховників «Пласту» стали героями Визвольних Змагань українського народу. Це – Іван Чмола, Дмитро Вітовський, Роман Шухевич, Степан Стебельський та багато інших.

Урешті, не претендуючи на завершеність та всебічність висвітлення проблеми, ми дійшли до таких висновків:

- зародження «Пласту» та його дальший розвиток пройшов тернистий, але славний шлях, в ході якого організація зміцнювала свої лави, вдосконалювала структуру діяльності, урізноманітнювала форми та методи виховної роботи серед молоді, що давало можливість «Пласту» приступати до своїх завдань, також допомагати вирішенню загальнонаціональних проблем, відповідно до їх історичної доби;

- організація «Пласт» володіє максимально потужною та раціональною організаційною структурою, вся старшина, провід обирається шляхом прямих виборів, завжди враховується думка та інтереси одиниці – звідси демократизм «Пласту». Щодо нормативних документів, то вони різняться між собою за формою та змістом, але спільне в них єдине – всі вони служать постійними, стратегічними путівниками для виховання пластової молоді;

- засоби виховної роботи в українському «скаутінгу» є добре продуманими і сприяють різносторонньому розвитку людини, напевно саме наймогутніша і найпоширеніша підліткова організація, яка сприяє єднанню й укріпленню дружніх стосунків між народами різних країн.

Не претендуючи на вичерпність, ми вважаємо, що скромні здобутки, висвітлені в бакалаврській роботі, можуть бути використані при організації пластових формувань. Поданим матеріалом можуть користуватися вчителі, вихователі, викладачі, всі ті, хто займається виховною роботою, кому небайдужа доля молодого покоління, доля нашої України.

Досліджуючи дану тему, ми усвідомили одне, що людям слід більше знати про «Пласт» і віддавати туди своїх дітей, бо ця організація виховує свідомих громадян своєї країни, славнозвісних людей, людей, які люблять красу, які є завжди доброї гадки, а головне міцних духом. Саме такі люди

мають будувати наше суспільство, бо за ними краще майбутнє. Бо такі люди ніколи не зломлять своїх присяг та не відречуться від вірності своїх ідей та ідей незалежної України і її народу.

СКОБ!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Періодичні видання:

1. Богацький П. Передтечі й початки Пластового Руху на Центральних Землях України. *Пластовий шлях*. 1951. Ч. 6. С.4–6.
2. Василів К. Роль Українського Пласту у формуванні еліти України. *Визвольний шлях*. 1999. № 9. С. 94–97.
3. Гординський О.К. 70-річчя українського Пласту, 1912–1982. *Наша мета*. Торонто, 1982. Ч. 35. 15 вересня.
4. Дубицький Я. Пластовий табір. *Пластовий шлях*. 1996. Ч. 3. С. 58–59.
5. Зарицька О. Пластуни в ОУН. *Пластовий шлях*. 1997. Ч. 3 (115). 52 с.
6. Чемеринський А. До історії участі пластунів у подіях 1914–1918 рр. *Пластовий шлях*. 1996. Ч. 3. С. 50–53.

Монографії, статті, автореферати дисертацій:

7. Андрухів І. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861-1939 рр. (Короткий історичний нарис). Івано-Франківськ, 1995. 72 с.
8. Багрій М. Просвітницько-виховна діяльність молодого покоління Західної України у товаристві «Пласт» (II половина XIX ст.). *Педагогічне краєзнавство*. № 10. 2017. С. 14–17.
9. Баяновська М.Р. Роль молодіжних організацій в культурному відродженні Закарпаття (20-30-ті рр. XX-го століття). *Науковий вісник Ужгородського університету : серія: Історія*. Ужгород: Вид-во УжДУ, 1999. № 3. С. 56–59.
10. Бейден П. Пластування для хлопців. Київ: Лілея-НВ. 2007. 256 с.
11. Боберський Н. Сокільський рух в Галичині. «Календар». Львів, 1987. С. 217–223.

12. Буда А. Зародження пластової журналістики і перші пластові видання. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d9897427-97e2-4c15-bcb7-b3768cd78d13/content>.
13. Вахнянин О. Просвітницько-виховна діяльність молодого покоління Західної України у товаристві «Пласт» (II половина XIX століття). Педагогічне краєзнавство. № 5. 2018. С. 13–20.
14. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. 232 с.
15. Візитів Ю.М. Їх виховав Пласт: Федір Тижук. Інтелігенція і влада. Одеса, 2020. № 42. С. 19–28.
16. Вовк І.О. Початок пластової видавничої діяльності. Пластові видання 1911–1922 рр. *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи: науково-практичний журнал*. Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки. № 2. 2012. С. 81–86.
17. Гаврилишин П. Богдан Гаврилишин і Пласт. *Літопис Волині*. № 27. 2022. С. 37–43.
18. Гаврилова О.В. Становлення скаутського руху в Україні. *Наукові праці ЧНУ ім. Петра Могили*. № 33. 2006. С. 162–167.
19. Головенько В.А. Український молодіжний рух у XX столітті (історико-політологічний аналіз основних періодів). Київ: А.Л.Д., 1997. 160 с.
20. Гоменюк І. Історія Пласту / І. Гоменюк, В. Стецько. УСО. Стрий, 2000. 217 с.
21. Городиська Н. Українські військові традиції кінця XIX – початку XX ст.: товариства «Сокіл», «Січ», «Пласт». URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/37873/2/MCTD_2022_Horodyska_N-Ukrainian_military_traditions_40-42.pdf.

22. Гуменюк О. Пласт на еміграції як чинник українського молодіжного руху міжвоєнної доби. *Київські історичні студії*. № 2 (9). 2019. С. 67–73.
23. Гуменюк О.А. Український молодіжний рух в європейській системі міжнародних відносин в 1920–1939 рр. *Київські історичні студії*. № 1. 2016. С. 19–26.
24. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.). Львів: Світ, 1992. 702 с.
25. Кирик Л. Пластовий рух та його роль у формуванні військової еліти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. № 3. 2012. С. 46–49.
26. Колиба'юк С. Молодіжний рух Галичини кінця ХІХ – 30-х років ХХ ст. у сучасних наукових дослідженнях України. URL: <http://skhid.kubg.edu.ua/article/view/17333/15039>.
27. Коляда О.І. Блаженніший Любомир Гузар і «Пласт»: деякі сторінки біографії. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк. № 5 (354). 2017. С. 86–94.
28. Кондратюк К. Новітня історія України. 1914–1945. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. С. 67–68.
29. Кульчицький Є. Перша пластова еміграція. Пластовий шлях. Мюнхен, 1951. Ч. 5. С. 29-35.
30. Леник В. Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.). Мюнхен-Львів: Фенікс ЛТД, 1994. 181 с.
31. Луцький Я. З історії туристично-краєзнавчої роботи у Пласті (1911–1930 рр). Івано-Франківськ. 2005. С. 21-26.
32. Мазуренко Л.М., Гуськова Т.Б. Дитячі громадські організації. Харків: Основа. 2004. 192 с.

33. Манько А.М., Романів П.В., Монастирський В.Р. Сучасний стан та перспективи розвитку спортивно-оздоровчого туризму на Буковині. Людина та довкілля. Проблеми неоекології. Харків, 2021. С. 43–55.
34. Окаринський В.М. Пласт в українському національно-визвольному русі (1911–1939 рр.). Торонто, 2006. 221 с.
35. Окаринський В.М. Український скаутський рух (1911-1944 рр.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2001. 19 с.
36. Попченко І.С., Потильчак О.В. Суспільно-виховна складова скаутського руху як тенденційна основа створення Пласту. Інтеграція світових наукових процесів як основа суспільного прогресу. Київ-Запоріжжя, 2022. С. 128–133.
37. Савчук Б. Український пласт 1911–1939. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 1996. 264 с.
38. Сич О. Пласт: нарис витоків, історії, сьогодення. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. 76 с.
39. Сова А. Внесок Івана Боберського у становлення організації «Пласт». *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*. № 15. 2014. С. 85–95.
40. Сова А. Символіка українських молодіжних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг» у Галичині (кінець ХІХ століття – 1939 р.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01. Львів, 2009. 20 с.
41. Соловей М.В. Ціннісні та організаційні основи «Пласту» в поглядах Олександра Тисовського (1886–1968). *Педагогічний дискурс*. № 15. 2013. С. 668–673.
42. Струганець В. Місце і роль Олександра Тисовського у заснуванні та діяльності «Пласту» в Східній Галичині (1911–1914 рр.). *Наукові записки: історія й архіви*. № 4. 2012. С. 166–171.

43. Субтельний О. Пласт: унікальна історія українського скаутського руху. Торонто, 2019. 689 с.
44. Тисовський О. Життя в Пласті. Львів: Простір М. 2006. 451 с.
45. Трофим'як Б. Спортивне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з поч. 30-х років XIX ст. до 1939). Київ: Інститут змісту і методів навчання, 1997. 170 с.
46. Футала В.П. Молодіжний рух західної України 1920–1930-х рр. у сучасній вітчизняній історичній науці. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. № 13. 2008. С. 345–350.
47. Шумський І. Молодіжний рух у Західній Україні (1920–1939). Тернопіль: ТДПУ, 2002. 184 с.

Методична література:

48. Яковенко Г. Г. Методика навчання історії. Харків, ХНАДУ 2017. 324 с.
49. Трухан О. Ф. Методичні засади висвітлення історичних постатей у шкільних курсах історії. URL: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-72353280> (дата звернення 16.03.23)
50. Малієнко Ю. Б. Методика навчання історії середніх віків у 7 класі загальноосвітньої школи. Київ, 2007. С. 178–193.
51. Коровкін Ф. П. Методика навчання історії в середній школі. Москва, 1978. 288 с.
52. Використання художньої літератури на уроках історії. URL: <https://referatss.com.ua/work/vikoristannja-hudozhnoi-literaturi-na-urokah-istorii/> (дата звернення 1.04.23)
53. Комаров В. О. Методика навчання історії в школі. Кривий Ріг, КДПУ 2003. 108 с.

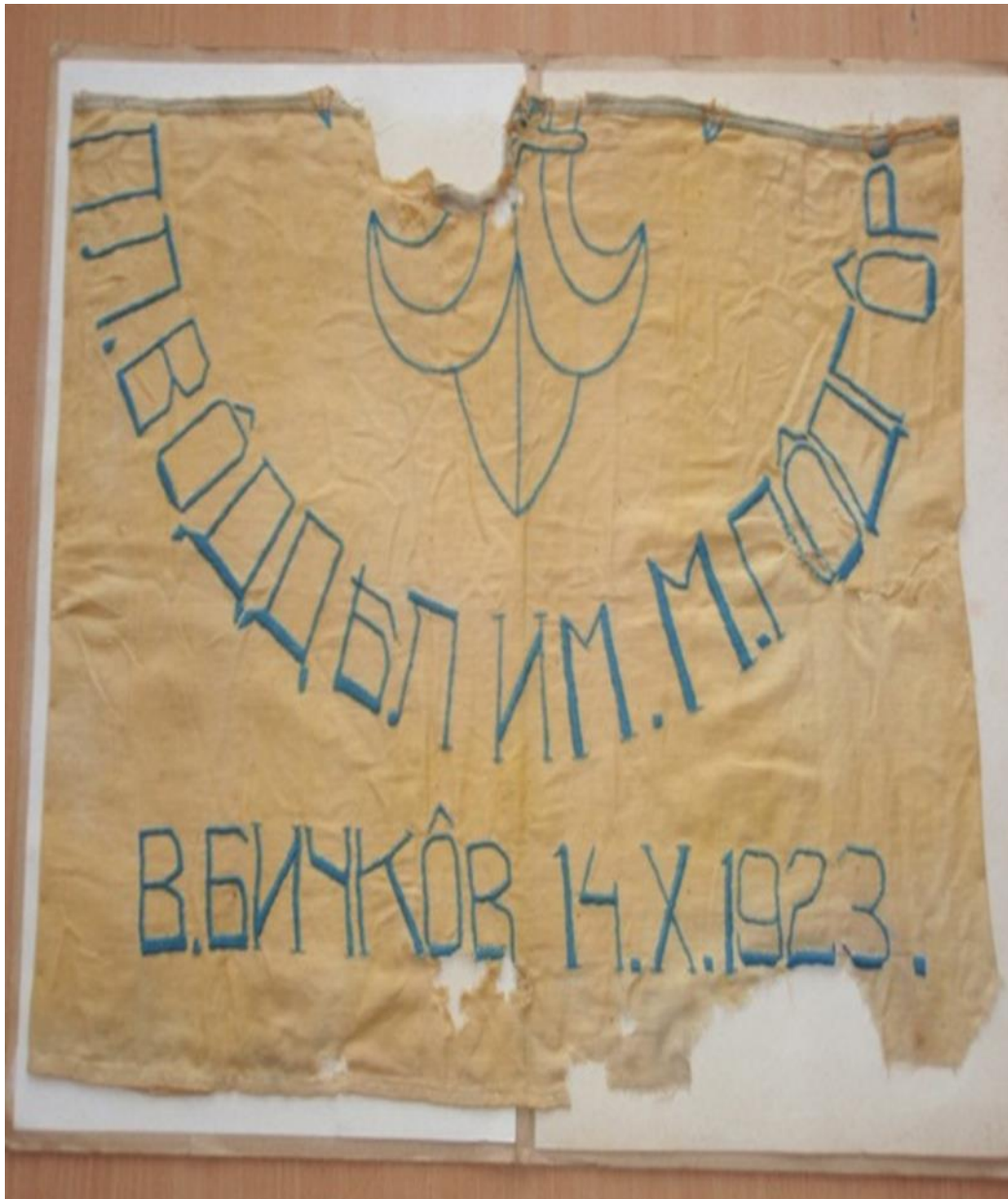

Пакти та законодавчі документи:

54. Закон України від 16.01.2020 № 463-IX «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://cutt.ly/2JQWkJQ> (дата звернення 1.04.23)
55. Навчальні програми з історії України, всесвітньої історії, правознавства для 10-11 класів загальноосвітніх начальних закладів (чинні з 2016-2017 р.). URL: <https://cutt.ly/IJQTaW7> (дата звернення 3.04.23)
56. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». URL: <https://cutt.ly/iJQRE8I> (дата звернення 12.03.23)
57. Навчальна програма для загальноосвітніх закладів «Історія України. Всесвітня історія 5-9 класи». URL: <https://cutt.ly/mJQR0TH> (дата звернення 18.03.23)
58. Наказ міністерства освіти і науки України від 16.07.2028 № 776 «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти». URL: <https://cutt.ly/2JQRsMW> (дата звернення 5.04.23)

ДОДАТКИ

Додаток А. Збережений прапор «Пласту», 1923 р. (с. Великий Бичків)

Джерело:

Додаток Б. Приклад посвідки в члени «Пласту» (1910-і рр.)

1106

Посвідка впису в члени
Уладу Української Молодіжи
„Пласт“.

Імя і назвище : Володимир
Федак

День і рік уродження 1895р.

Вписаний в „Пласт“ дня 21. IV. 1912.

Полк : Акад. гімназії у Львові

Придільений до :

Курія .....

Чети : .....

Рої : .....

Іменованій :

Учасником дня Імєтотгада р. 1912.

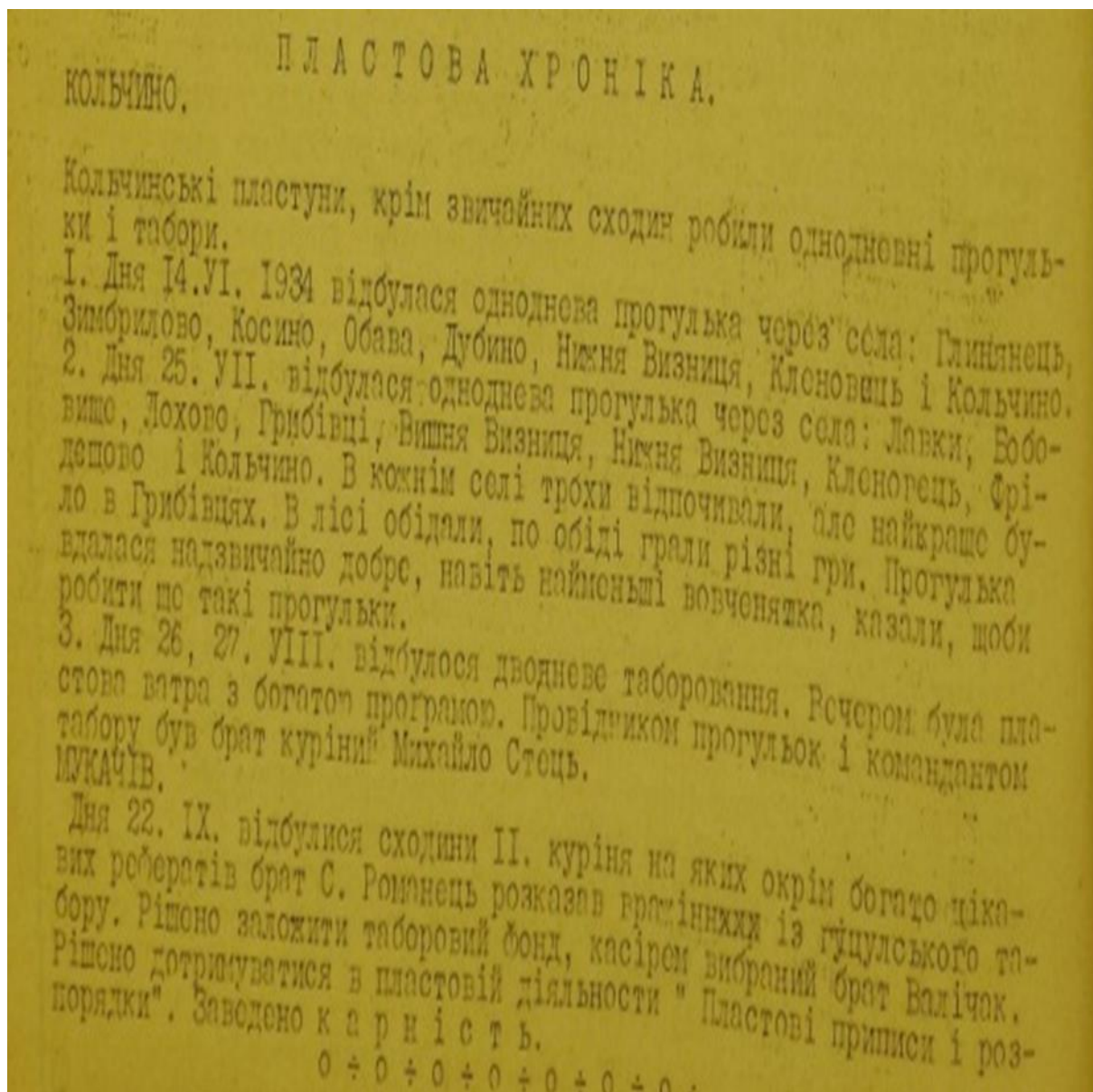
Розвідником „ ..... р. ....

Пластуном „ ..... р. ....

— 3 —

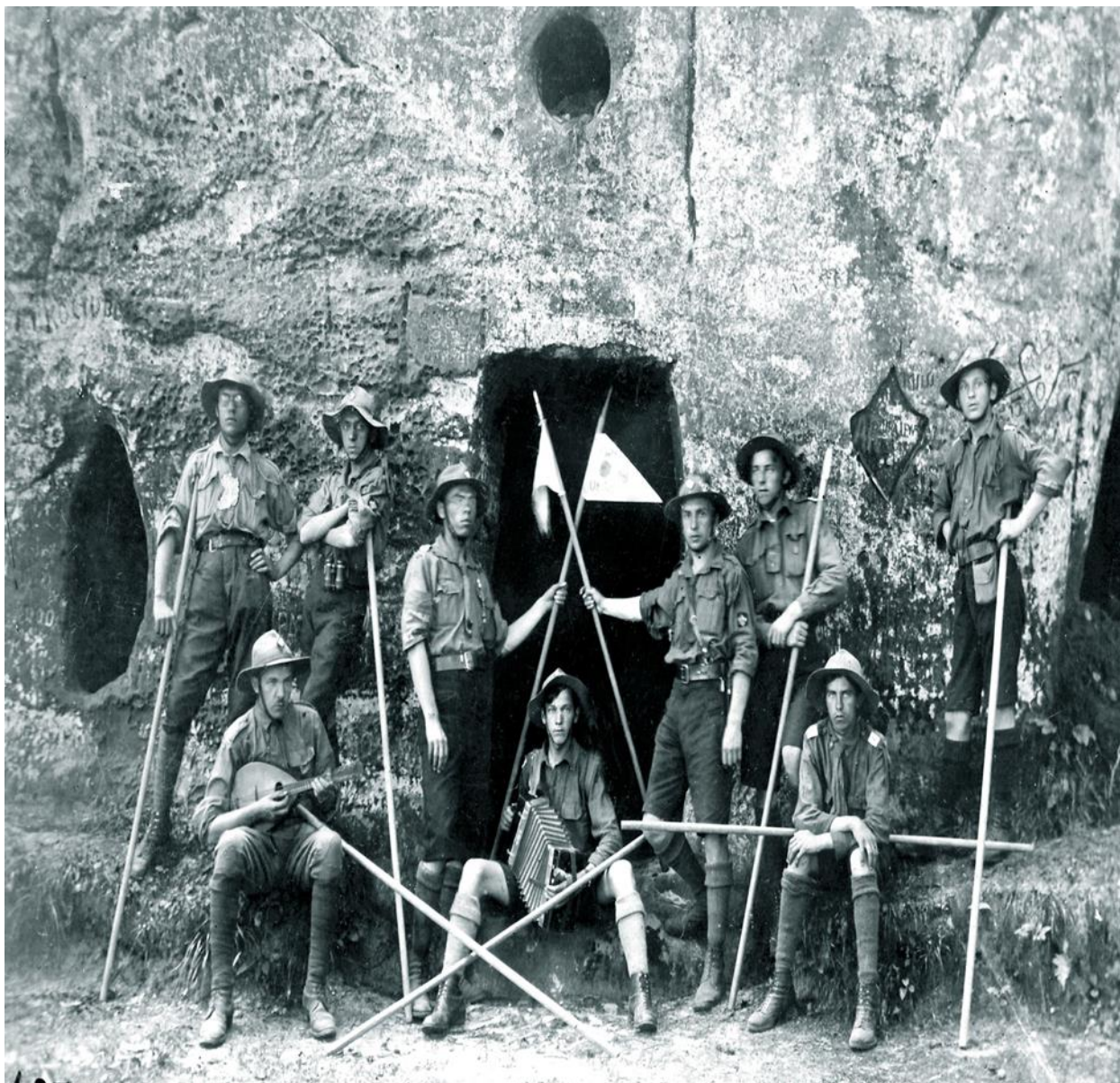
Джерело:

Додаток В. Науково-освітній листок «Тиса», число 2-3 за грудень 1930,
Мукачево («Пластова хроніка»)

Джерело:

Додаток Г. Похід і табірництво «пластунів» (Розгірча, 1922 р.)

Джерело:

Додаток Д. Фотокартка О. Тисовського в оточенні «пластунів» (1921 р.)

Джерело:

Додаток Е. Фотопортрет Івана Боберського

Джерело:

Додаток Ж. План-конспект уроку

План-конспект з предмета «Історія України»

10 клас

Тема: Історія товариства «Пласт». Морально-патріотичні й гуманістичні засади діяльності пластунів.

Мета:

навчальна:

- ознайомити учнів з ретроспективою становлення товариства «Пласт» та головними персоналіями цього процесу;
- сформувані основні поняття за темою уроку;
- розглянути значення організації «Пласту» на українську самосвідомість молоді.

розвивальна:

- розвивати вміння прослідковувати закономірності під час дослідження фактів та подій;
- розвивати вміння комунікувати, виражати точку зору та аргументувати її;
- розвиток праці з історичними джерелами, у тому числі візуальними;

виховна:

- виховувати поваги до самовідданої боротьби західноукраїнських громадсько-політичних діячів за права свого народу
- виховувати інтерес до минулого наших предків; особиста/громадянська
- виховати в колективі/хронологічно логічна
- виховати інтерес до історії/аксіологічна/особиста
- формувати комунікативну компетентність шляхом усних відповідей//мовлення

Обладнання: підручник, стінна карта «Українські землі на початку ХХ ст.», атлас, ілюстративний і дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований

Основні терміни та поняття: «Пласт», «пластуни», «табірництво», «скауцтво». Основі дати: 1911 р. – утворення дитячо-юнацької організації «Пласт»

План

1. Історія та передумови створення організації «Пласт»

2. Честь і гідність: кодекс «пластуна» як кредо молоді та взірець минулих поколінь.

3. Аналіз програмових документів «Пласту».

ХІД УРОКУ

Доза часу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня
3 хв	I. Організаційний	Привітання, опитування класу щодо настрою та готовності працювати. Повідомлення теми уроку із коротким вступом: - чи берете ви участь у спортивних чи виховних організаціях? - якими заняттями зазвичай зайняті під час їхнього відвідування?	
7 хв	II. Перевірка домашнього завдання	<i>Опитування:</i> - У чому полягали особливості національного руху на західноукраїнських землях у другій половині XIX ст.? - Які течії в національному русі Західної України ви знаєте? Завершення роботи за цим етапом передбачає підведення до питання спортивно-фізкультурних організацій.	<i>Метод мозкового штурму</i> Вчитель коротко репрезентує питання невеликої складності щодо теми минулого уроку. Перший блок – так/ні, другий – розгорнута відповідь з обговоренням.
3 хв	III. Мотиваційний	Східна Галичина перетворилась на загальноукраїнський центр визвольного руху, оскільки тут склалися кращі умови для національного життя, ніж на українських землях під владою Російської імперії. Тут не існувало обмежень щодо застосування української мови, діяльності національно-культурних і політичних організацій. Важливу роль у патріотичному вихованні молоді відігравали молодіжно-спортивні організації: «Січ» (1900), «Сокіл» (1902), «Пласт» (1911).	
2 хв	IV. Актуалізаційний		1. Яким чином виникали перші пластові частини?

			<p>2. Як ставилася польська адміністрація до Пласту?</p> <p>3. На яких принципах діяла організація «Пласту»?</p>
20 хв	V.Етап вивчення нового матеріалу	<p>Повідомлення теми, мети й завдань уроку</p> <p>1. Для українського національного руху у Галичині двадцять п'ять років перед вибухом Першої світової війни були періодом неухильного просування на всіх фронтах. Один із тогочасних польських публіцистів влучно охарактеризував такий розвиток подій, як «українське завоювання». Завоювання було, перш за все, внутрішнім і полягало у проникненні в широкі маси українців модерної національної свідомості. Це досягалося через постійно розширювану мережу народних товариств: освітніх, професійних, господарських, напіввійськових та ін. Участь у таких товариствах, місцеві філії яких сягали кожного містечка й села, давала селянам нове почуття людської гідності</p> <p>Робота з підручником. Опрацювати відповідний текст параграфа і дати відповіді на запитання</p> <p>2. У 1900 р. в селі Завалля, Снятинського повіту, К. Трильовський заснував першу українську фізкультурно-спортивну організацію «Січ». Згодом організації з такою назвою з'явилися в інших повітах Галичини й Буковини. У 1913 р. в Галичині діяло понад 900 первинних</p>	<p>Сприймання та усвідомлення навчального матеріалу</p> <p><i>Проблемне завдання:</i> сфокусувати увагу на ідеалах «пластунів», кодексі честі організації та за яких умов ці ідеї вкорінилися в побут молоді.</p> <p><i>Самостійна робота з візуальними джерелами</i> (фотокартки з Галичини та Закарпаття, осередки «Пласту» 1920-1930 рр.)</p> <p>1) За рахунок яких засобів забезпечувався на західноукраїнських землях поступ національного руху? 2) Чому ці засоби не досягли мети в Наддніпрянщині?</p> <p>1. Назвіть спільні та відмінні риси «Пласту» з іншими спортивно-виховними організаціями. 2. Чи можна стверджувати, що «Пласт» діяв в інших країнах? 3. Чим обумовлена заборона «Пласту» на Волині у 1928 р.?</p>

		<p>осередків «Січі», у яких було близько 80 тис. членів. У роботі товариств наголошувалося на необхідності розвитку історичних традицій українського народу, сприянні патріотичному й фізичному вихованню української молоді. У 1912 р. організацію перейменували на «Український січовий союз». У 1911 р. у Львові було утворено дитячо-юнацьку організацію «Пласт», покликану виховувати українську молодь на морально-християнських засадах і розвивати в неї почуття патріотизму.</p> <p>Найбільш масовими виховними формами діяльності «Сокола», «Січі» та «Пласту» були спільні сільські, повітові, крайові демонстрації та спортивні змагання. У спортивному святі, проведеному в 1914 р. у Львові, взяло участь близько 12 тис. членів цих трьох організацій.</p>	<p>4. Якою була символіка «Пласту»?</p> <p>5. Яке значення мав громадський осуд на учасників організації?</p>
6 хв	VI. Систематизація знань	Створення асоціативного куща за темою	<p>1. Які історики писали про слов'ян?</p> <p>2. Де проживали слов'яни?</p> <p>3. Які ремесла розвивалися у слов'ян?</p> <p>Учні прикріплюють листочки з поняттями, термінами по даній темі</p>
2 хв	VII. Повідомлення домашнього завдання		<p>1. Опрацювати відповідний параграф підручника.</p> <p>2. Ознайомитися із онлайн-енциклопедію «Пластунський шлях»</p>